

Emmi Liukka, Sanna-Mari Laitila

Perhepäivähoitajien kokemuksia lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman teosta

Metropolia Ammattikorkeakoulu

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi AMK

Opinnäytetyö

Kevät 2016

Tekijät Otsikko Sivumäärä Aika	Emmi Liukka, Sanna-Mari Laitila Perhepäivähoitajien kokemuksia lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman teosta 35 sivua + 1 liite Kevät 2016
Tutkinto	Sosionomi (AMK)
Koulutusohjelma	Sosiaaliala
Ohjaajat	Saila Nevanen, Lehtori Anna-Riitta Mäkitalo, Lehtori
<p>Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää perhepäivähoitajien kokemuksia lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien teosta. Tarkoituksenamme oli selvittää kokevatko he lasten henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman teon ylipäättään hyödyllisenä ja ovatko he saaneet tarpeeksi koulutusta ja tukea niiden tekoon. Tavoitteenamme oli myös selvittää lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelun lomakkeen toimivuutta ja minkälaisia haasteita lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman teossa on. Opinnäytetyömme teoreettisena viitekehystenä ovat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.</p> <p>Opinnäytetyömme toteutettiin yhteistyössä Helsingin varhaiskasvatusviraston kanssa. Keräsimme opinnäytetyömme tulokset haastattelemalla viittä perhepäivähoitajaa syksyllä 2015 eräällä Helsingin perhepäivähoidon alueella. Haastattelujen jälkeen aineisto litteroitiin ja analysoitiin sisällönanalyysin keinoin.</p> <p>Keskeisimpiä tuloksia opinnäytetyössämme olivat se, että perhepäivähoitajat toivoisivat oppivansa paremman ymmärryksen lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman teosta. He toivoisivat perhepäivähoidon ohjaajaa mukaan ensimmäiseen pitämäänsä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma-keskusteluun. Oman paremman ymmärryksen kautta he voisivat saada lasten vanhempia paremmin mukaan varhaiskasvatussuunnitelma-keskusteluun, jotta kasvatuskumppanuus toteutuisi.</p> <p>Perhepäivähoitajat pitivät säännöllisiä koulutuksia lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman teosta tärkeänä ja toivoivat pystyvänsä itse vaikuttamaan enemmän Helsingin varhaiskasvatussuunnitelmaan ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeen sisältöön. Perhepäivähoitajat toivoisivat lisäyksiä lapsen varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeeseen.</p>	
Avainsanat	Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, varhaiskasvatus, perhepäivähoitajat

Authors Title Number of Pages Date	Emmi Liukka, Sanna-Mari Laitila Private Childminders' Experiences of Making Early Personal Childhood and Care Education Curriculum 35 pages + 1 appendix Spring 2016
Degree	Bachelor of Social Services
Degree Programme	Social Services
Lecturers	Saila Nevanen, Senior Lecturer Anna-Riitta Mäkitalo, Senior Lecturer
<p>Our thesis researched private childminders' experiences about making early personal childhood and care education curriculum. We wanted to research if the private childminders found it hard to make children's personal early childhood education and care curricula. We also wanted to find out did the private childminders feel like they get enough support and education to carry out conversations with the children's parents according to a child's personal early childhood education and care curriculum and also how to draw up the curricula. Our goal was to find out how the childminders felt about the early childhood education and care curriculum forms. We also researched what the private child-minders found most challenging about the early childhood education and care-forms. Our thesis's theoretical frame of reference was the national curriculum guidelines on early childhood education and care in Finland.</p> <p>Our thesis was made in a collaboration with the Department of Early Education and Care of Helsinki. We gathered our research material by interviewing five different private childminders in autumn 2015 in a certain area in Helsinki. After the interviews the material was transcribed and analyzed by the means of content analysis.</p> <p>The key results in our thesis were that the private childminders hoped that they would learn a better understanding how to draw up an early personal childhood education and care curriculum. They also brought up their wishes that the private childminders area mentor would also be present when the private childminders held their first conversation with the parent's according early personal childhood and care curriculum with the parents.</p> <p>The private childminder thought that the regular education seminars about early personal childhood education and care curriculum were really important and they also hoped that they could have more influence according the content of early childhood and care curriculum of Helsinki and also on the child's own early childhood education and care curriculum. Private childminders hoped for more amendments in the forms on the child's own early childhood education and care curriculum.</p>	
Keywords	Early personal childhood education and care curriculum, childcare, private childminders

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Varhaiskasvatus	2
2.1	Päivähoidon järjestäminen	3
3	Perhepäivähoito	5
3.1	Perhepäivähoidon kehittyminen	6
3.2	Perhepäivähoitajan työ	7
3.3	Perhepäivähoitajan ammattitutkinto	8
4	Varhaiskasvatussuunnitelma	10
4.1	Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	10
4.2	Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma	11
4.2.1	Kasvatuskumppanuus	11
4.3	Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma	12
5	Opinnäytetyön toteutus	14
5.1	Tutkimuksen toimintaympäristö	14
5.2	Tutkimusmenetelmä	15
5.3	Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoitteet	16
5.4	Aineistonkeruumenetelmä	16
5.5	Aineiston analysointi	18
6	Haastattelujen tulokset	19
6.1	Perustiedot ja koulutus	19
6.2	Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma	21
6.2.1	Haasteet lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien teossa	21
6.2.2	Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelun hyöty	22
6.2.3	Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeen toimivuus	24
6.3	Tuki ja ohjaus	25
7	Johtopäätökset	27
8	Pohdinta	30

Liitteet

Liite 1. Haastattelukysymykset

1 Johdanto

Opinnäytetyömme on tehty yhteistyössä Helsingin varhaiskasvatusviraston kanssa. Opinnäytetyömme tarkoituksena on tuoda perhepäivähoidosta kaivattua tutkimustietoa lisää sekä tuoda esiin perhepäivähoitajien omia kokemuksia lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja toteuttamisesta Helsingin varhaiskasvatusvirastolle. Tavoitteenamme on selvittää kokevatko perhepäivähoitajat saaneensa riittävän koulutuksen ja perehdytyksen lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien tekoon, minkälaisia haasteita heillä lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien teossa on ja minkälaista tukea he kaipaisivat lisää. Tavoitteena on myös kuulla mielipiteitä käytössä olevasta lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelun lomakkeesta.

Opinnäytetyömme tuloksien avulla pyritään kehittämään Helsingin varhaiskasvatusviraston ja perhepäivähoitajien välistä kommunikointia. Valitsimme tutkimus- ja kehittämiskohteeksemme perhepäivähoidon siksi, koska koimme että perhepäivähoito ei ole saanut tarpeeksi näkyvyyttä yhtenä hoitomuotona varhaiskasvatuksessa vaikkakin se on suosittu päivähoitomuoto. Myös tutkimus perhepäivähoidosta on hyvin vähäistä, eikä siitä ole juurikaan tutkimustietoa saatavilla (Parrila 2002: 19). 2000-luvulla kuitenkin perhepäivähoidon kehittämiseen on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota erilaisten hankkeiden avulla.

Laki lasten päivähoidosta määrittelee lapsen hoidon järjestämistä perhepäivähoitona, päiväkotihoidona, leikkitoimintana tai muuna päivähoitotoimintana. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973§1). Kunnilla on laajat mahdollisuudet organisoida itse varhaiskasvatuspalvelunsa kunnan perheitä parhaiten palvelevalla tavalla (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 7). Tässä opinnäytetyössä tarkastelumme kohteena ovat perhepäivähoito sekä siellä perhepäivähoitajien näkemykset lasten henkilökohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmista. Perhepäivähoidolla tarkoitetaan lapsen hoidon järjestämistä esimerkiksi yksityiskodissa tai muussa kodinomaisessa hoitopaikassa, jota kutsutaan perhepäiväkodiksi. (Varhaiskasvatuslaki 36/1973§1). Perhepäivähoito toimii siis samoin periaattein kuin päivähoito, mutta erona päivähoitoon on sille tunnuksenomaiset pienet ryhmäkoot, joissa korostuvat vahvasti perushoito, kiireettömyys ja leikki (Perhepäivähoito 2015).

Opinnäytetyömme aineisto on kerätty eräällä Helsingin kaupungin perhepäivähoidon alueella haastattelemalla viittä perhepäivähoitajaa syksyllä 2015. Opinnäytetyömme teoreettisena viitekehyksenä ovat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.

2 Varhaiskasvatus

Suomalainen päivähoitojärjestelmä ja varhaiskasvatus syntyi sotien jälkeen, kun nousi tarve löytää lapsille hoitopaikka äitien lähtiessä töihin. Vuonna 1973 päivähoitolain säätämisestä lähtien on kehittynyt meidän nykypäiväinen päivähoitojärjestelmä (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014: 8.) 1970-luvun alussa otettiin myös Suomessa käyttöön varhaiskasvatus-käsite, joka käsittää koko pikkulapsipedagogiikan kentän (Vilén ym. 2011: 186). Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan pienten lasten kasvuympäristöissä tapahtuvaa kasvatukseen liittyvää vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on lapsen tasapainoisen oppimisen, kasvun ja kehityksen edistys (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 11). Varhaiskasvatuksessa kyse on aina kuitenkin tavoitteellisesta kasvatuksesta. Varhaiskasvatusta voidaan ajatella tapahtuvan lapsen monissa eri elämän ympäristöissä, niin kotona, päivähoidossa kuin muissakin toimintaympäristöissä, mutta kyse on aina kuitenkin lapsen ja aikuisen välisestä kasvatuksellisesta vuorovaikutuksesta (Karila — Kinos — Virtanen 2001: 13.)

Varhaiskasvatuksessa yhtenä tärkeänä tavoitteena olisi kasvatuskumppanuus - eli vanhempien ja kasvatuksen ammattilaisten saumaton yhteistyö, jotta lapsen kasvatusta onnistuisi parhaimmalla mahdollisella tavalla lapsen edun kannalta. Varhaiskasvatus, joka on yhteiskunnan valvoma, järjestämä ja tukema, muodostuu kasvatuksesta, hoidosta ja opetuksen kokonaisuudesta. Varhaiskasvatuksessa lapsen omaehtoisella leikillä on suuri merkitys. Työskentely varhaiskasvatuksessa on kuitenkin myös vuorovaikutusta ja yhteistoimintaa, jotka ovat tavoitteellisia ja suunnitelmallisia. Varhaiskasvatuksen laadun perusta on ammattitaitoinen henkilöstö (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005:11.) Suomessa pätevän lastenhoitajan koulutus koostuu sosiaali- ja terveysalan perustutkinnosta. Tosin myös aikaisempi opistoasteinen tutkinto soveltuu tehtävään, jos tutkinto vastaa laadultaan ja opintomäärältään lähihoitajan tutkintoa. Suomessa kelpoisuusvaatimuksena lastentarhanopettajan tehtäviin on vähintään kasvatustieteen kandidaatin tutkinto, johon sisältyy lastentarhanopettajan koulutus. Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto voi myös sisältää kelpoisuuden lastentarhan-

opettajan toimenkuvaan, jos opintoihin on sisältynyt 60 opintopistettä sosiaalipedagogiikkaan ja varhaiskasvatukseen suuntautuneita opintoja (Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista (272/2005.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja oman kehityksen mukaista kasvua ja kehitystä, tukea ja mahdollistaa lapsen oppiminen ja taiteellinen kokeminen sekä varmistaa jokaiselle lapsen kehitykselle suotuisa varhaiskasvatusympäristö. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on taata lapsille ja varhaiskasvatushenkilöstölle pysyvät vuorovaikutussuhteet, edistää yhdenvertaisuutta ja lapsen yksilöllisen tuen tarpeen tunnistamista sekä samalla tarkoituksenmukaisten tukikeinojen saamista tilanteissa, joissa niitä tarvitaan. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on myös edistää lapsen vuorovaikutus- ja yhteistyötaitoja, tukea lapsen osallistumista itseään koskeviin asioihin sekä auttaa ja tukea lasten vanhempia heidän kasvatustyössään (Varhaiskasvatuslaki 36/1973§2a.)

2.1 Päivähoidon järjestäminen

Jokaisella lapsella ja perheellä on subjektiivinen oikeus päivähoitopaikkaan, joka on myös hiljattain uudistetussa varhaiskasvatuslaissakin määritelty (1.8.2015). Päivähoidon tärkeimpänä tavoitteena on tukea päivähoidon lasten vanhempia kasvatustehtävässään sekä yhdessä kotien kanssa tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Päivähoidon tehtävänä on luoda ja taata lapsille suotuisa kasvuympäristö, joka pitää sisällään lapsen suotuisaa kehitystä tukevaa toimintaa, sekä turvalliset ja pysyvät ihmissuhteet (Varhaiskasvatuslaki 36/1973§2a.) Lapsen iän ja yksilöllisten tarpeiden mukaisesti päivähoiton tulee myös huomioida kulttuurisia erityispiirteitä monikulttuuristen lasten kanssa sekä päivähoiton ammattilaisten tulee myös tukea ja kunnioittaa vanhempien tai holhoojan uskonnollista vakaumusta. Päivähoidossa tapahtuvan kasvatuksen tulee edistää lapsen fyysistä, sosiaalista ja tunne-elämän kehitystä. Päivähoidon tulee myös tukea lapsen esteettistä, älyllistä, uskonnollista ja eettistä kasvatusta (Varhaiskasvatuslaki 36/1973§2a.)

Vuonna 2013 noin 229 000 lasta oli kunnallisessa päivähoitossa hoidossa tai Kelan yksityisen hoidon tuella. Suuri enemmistö näistä lapsista oli hoidossa kunnan päiväkodissa (74%), kun taas vähemmistö (noin 8%) oli hoidossa yksityisen hoidon tuen avulla otetun hoitajan avulla tai yksityisessä päiväkodissa. Melkein 63 % Suomen väestön 1-

6-vuotiaista lapsista on hoidossa kunnan päiväkodissa tai yksityisen hoidon tuella. Viimeisten kymmenen vuoden aikana perhepäivähoidossa hoidettujen lasten määrä on vähentynyt tasaisesti. Vuonna 2013 kunnallisen perhepäivähoidon osuus oli 15 %. Vuodesta 2012 perhepäivähoidon osuus on vähentynyt noin 2% (Säkkinen — Kuoppala 2013: 2.)

Perheillä on monenlaisia vaihtoehtoja Suomessa pienten lasten päivähoiton järjestämiseksi. Perheet voivat joko saada lapsilleen päivähoitopaikan kunnan päiväkodista, perhepäivähoidosta tai Kelan yksityisen hoidon tuen avulla hankkia hoitajan lapsilleen kotiinsa tai paikan yksityisestä päiväkodista. Alle kolmevuotiaiden lasten kanssa vanhemmat voivat jäädä kotiin hoitamaan lapsiaan Kansaneläkelaitoksen maksamalle kotihoitontuelle. Jokaisella perheellä on oikeus valita omalla perhetilanteelleen sopiva ratkaisu. Perheillä on ollut myös subjektiivinen oikeus saada kunnan järjestämä päivähoitopaikka alle kouluikäisille lapsilleen vuodesta 1996 lähtien (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014: 34.) Tällä hetkellä kaavaillaan subjektiivisen päivähoiton rajausta eduskunnassa, mutta saa nähdä tuleeko se toteutumaan.

Kunnat järjestävät päivähoitoa monin eri tavoin. Päivähoitoa järjestetään päiväkodissa, hoitajan kotona perhepäivähoidossa ja kahden tai kolmen hoitajan yksikössä ryhmäperhepäivähoidossa. Monissa kunnissa on myös monenlaisia muita varhaiskasvatuspalveluita tarjolla kuten asukas- ja leikkipuistoja ja avoimia päiväkoteja. Myös monet lapsi- ja perheyhdistykset ja seurakunnat tarjoavat erilaisia toimintoja perheille. Kunnat saavat itse päättää miten he järjestävät varhaiskasvatuspalvelunsa. Se voi joko järjestää ne itse, tai yhteistyössä toisen kunnan kanssa tai ostaa palvelut yksityiseltä palveluntuottajalta, valtiolta tai toiselta kunnalta tai voi myös antaa asukkaalleen palvelusetelin palvelun saamiseksi. Kunta myös valvoo yksityistä päivähoitoa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014: 34—35.)

Varhaiskasvatuksen toteuttamista koko maassa ja eri yksiköissä ohjaavat Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitoksen laatimat varhaiskasvatussuunnitelman perusteet. Ne huolehtivat muun muassa varhaiskasvatuksen yhtenäisestä laadusta koko Suomessa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014: 35.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ovat myös tässä opinnäytetyössä meidän teoreettisena viitekehyksenä. Henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan jokaiselle päivähoitossa olevalle lapselle. Päivähoiton pitää olla lapsen suotuisalle kehitykselle ja kasvulle sopiva ympäristö. Kunnan on myös huo-

lehdittävä siitä, että esiopetusikäiset lapset saavat esiopetusta (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014: 35.)

3 Perhepäivähoito

Perhepäivähoito on yksi suosituimmista päivähoidon muodoista (Reunamo 2007: 149). Perhepäivähoito on merkittävin päivähoiton muoto päiväkotien kanssa, mutta perhepäivähoito useimmiten kuitenkin jää päiväkotien toiminnan varjoon. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2005) ovat myös kirjoitettu selkeästi päiväkotien näkökulmasta (Reunamo 2007: 148.) Perhepäivähoidon käytännöt ja sisältö ovat kuitenkin suurimaksi osaksi erilaiset kuin päiväkotien toiminnan. Myös tästä syystä halusimme ottaa opinnäytetyömme aihe alueeksi perhepäivähoidon ja perhepäivähoitajien kokemukset lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien teosta, sillä perhepäivähoidosta kaivataan lisää tutkimustietoa. Koemme tärkeänä myös sen, että perhepäivähoidonkin varhaiskasvatuksen laatu saisi näkyvyyttä päiväkotihoidon rinnalle.

Perhepäivähoito on kehitetty tarjoamaan kodinomaisen päivähoito-vaihtoehto perheille. Perhepäivähoidon suurin etu on pienet lapsiryhmät sekä mahdollisuus suunnitella joustavasti ryhmän tarpeiden mukainen toiminta (Kivioja — Koskenrouta — Valpola 1991: 12—13.) Perhepäivähoito on useimmiten perhepäivähoitajien omissa kodeissa tapahtuvaa toimintaa. Yhdellä perhepäivähoitajalla saa olla hoidettavanaan kokopäivähoidossa enintään neljä lasta mukaan lukien perhepäivähoitajan omat lapset, jotka eivät vielä ole perusopetusikäisiä. Näiden lisäksi perhepäivähoitajalla saa olla osapäivähoidossa lapsi, joka käy esikoulua tai koulua. Perhepäivähoidossa hoidettaessa erityistä hoitoa ja tukea tarvitsevaa lasta, tulee tämä ottaa huomioon hoidettavien lasten lukumäärässä, ellei lapsella ole erityisavustajaa (Asetus lasten päivähoitosta 1973§8.)

Perhepäivähoito, joka tapahtuu hoitajan kotona on yleisin perhepäivähoidon eri muodoista (Parrila 2002: 28). Muita perhepäivähoidon muotoja ovat kolmiperhepäivähoito ja ryhmäperhepäivähoito. Kolmiperhepäivähoidossa perhepäivähoitaja huolehtii kahden tai kolmen perheen lapsista muun muassa vuoroviikoin perheiden kotona. Ryhmäperhepäivähoidolla tarkoitetaan tilannetta, jossa kahdesta kolmeen perhepäivähoitajaa hoitaa kahdeksasta kahteentoista lasta kunnan osoittamassa tilassa (näiden lasten lisäksi ryhmässä voi olla myös kahdesta kolmeen osapäiväistä esikoululaista tai kouluista) (Reunamo 2007:148.) Hoitajia ollessa kolme perhepäivähoidossa, on yhdellä

heistä silloin oltava lähihoitajan koulutus tai vastaava sosiaali- ja terveysalan koulutus. Muuten perhepäivähoitajilla ei ole virallisia koulutusvaatimuksia (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014:38.)

Perhepäivähoidon kehittämiseen ja laadun seurantaan on alettu erityisesti kiinnittää huomiota 2000-luvulla yhä enemmän erilaisten hankkeiden ja toimintaohjelmien avulla. Tämän taustalla on ollut huoli siitä, että perhepäivähoidon saatavuus heikkenee entisestään. Perhepäivähoitajien keski-ikä on korkeimpia kunta-alalla (tällä hetkellä 48 vuotta), joten huoli heidän eläkkeelle siirtymisestäään jäävän aukon paikkaamiseen on suuri. Erityisenä huolena on se, että mihin perhepäivähoidosta yli jäävät lapset sijoitetaan, jos uusia perhepäivähoitajia kunnat eivät saa samaan aikaan lisää rekrytoitua. Yksityisellä puolella perhepäivähoito on kuitenkin lisääntynyt suhteellisen hyvin (Parrila 2006:13.)

3.1 Perhepäivähoidon kehittyminen

Päivähoidon vanhimpana muotona voi pitää perhepäivähoitoa. Perhepäivähoidon varhaisimmat juuret löytyvät jo antiikin Rooman ajalta, kun parempiossaisten perheiden lapsia hoitivat orjattaret. Tämä sama suuntaus on jatkunut siitä lähtien, kun kotiopettajattaret ja lastenhoitajat ovat huolehtineet lasten kasvatuksesta, opetuksesta ja hoidosta perheiden kodeissa. Tätä ei ehkä voi pitää täysin nykypäivän perhepäivähoitona mutta se voidaan nähdä sen varhaisimpana ilmentymänä. Perhepäivähoito kehitettiin lapsen hoitopaikaksi äidin töissä käynnin mahdollistajaksi, jos perheellä ei ollut varaa hoitajaan tai yhteiskunnan päivähoitopalveluita ei ollut. Tällaisissa tilanteissa äiti vei lapsen naapuriin toisen kotiäidin hoidettavaksi. Näin perhepäivähoito on ollut pitkään epävirallinen ja valvoton hoitomuoto Suomessa ja muualla maailmassa. Yhteiskunnan tarjoamat päivähoitopalvelut kasvoivat hitaasti samalla kuin naisten työssäkäynti lisääntyi huomattavasti. Tämä johti perhepäivähoidon räjähdysmäiseen kasvuun. Siihen aikaan perhepäivähoito ei ollut yhteiskunnan valvonnan alaisena, joten perhepäivähoidosta puhuttiin "villinä perhepäivähoitona" (Parrila 2002: 25.)

Suomessa perhepäivähoito mainittiin uutena päivähoitomuotona ensimmäisen kerran virallisissa asiakirjoissa vuonna 1951. Ennen päivähoitolakia Mannerheimin Lastensuojeluliitolla on ollut iso rooli perhepäivähoidon kehittämisessä. Vuonna 1971 sosiaalihuoltokäytännön yleiskirjeessä oli ensimmäiset viranomaissäädökset valtion ohjauk-

seen tulleesta perhepäivähoidosta. Vasta kuitenkin 1990-luvulla perhepäivähoitoa kehitettiin niin, että perhepäivähoitaja voi toimia kunnan tiloissa ja päiväkotit ja perhepäivähoito yhdistyivät samaan toimintayksikköön. Perhepäivähoidon asema selkiytyi ja vakiintui vuonna 1973 päivähoitolain asettamisen myötä (Parrila 2002: 26—27.)

Päivähoitolain säätämisen myötä (1973/36) perhepäivähoito on ollut osa virallista päivähoitoa Suomessa. Päivähoitolaki ja -asetus ovat tänäkin päivänä merkittävimmät perhepäivähoitoa ohjaavat asiakirjat. Perhepäivähoito on tullut tasavertaiseksi päiväkotihoidon kanssa Päivähoitolain myötä niin tavoitteiden, valvonnan kuin hoitomaksujenkin kannalta. Valitettavasti kuitenkin päivähoitoa koskeva varhaiskasvatustutkimus ja kehitystyö ei kohdistu perhepäivähoitoon. Syitä voi olla monia. Ehkä tutkimuksen vähäisyys voisi johtua siitä, että perhepäivähoitoa pidetään usein hyvin irrallisena muusta päivähoitosta ja/tai yliopistollinen varhaiskasvatus-koulutus on oikeastaan kokonaan päiväkodin näkökulmasta eikä siinä ole kiinnitetty huomiota perhepäivähoitoon. Myöskään yliopiston tutkijat eivät ole olleet kiinnostuneita tutkimaan perhepäivähoitoa. Suomessa on kuitenkin alettu pikkuhiljaa panostamaan perhepäivähoidon tutkimukseen ja kehittämiseen monien hankkeiden ja linjausten avulla (Parrila 2002: 19—27.)

3.2 Perhepäivähoitajan työ

Perhepäivähoito rakentuu pitkälti perushoidon ympärille. Perhepäivähoidolle tunnusomaista ovat kiireettömyys ja hoitosuhteen pitkäkestoisuus, joka usein johtaakin siihen, että hoitajat saavat kokea konkreettisesti lasten osoittaman kiintymyksen ja luottamuksen. Lasten ja hoitajien välille kehittyy usein vastavuoroinen vuorovaikutussuhde (Reunamo 2007:149-151.) Perhepäivähoidossa perushoidon laadulla on suuri merkitys. Perushoidolla on suuri merkitys hoidon ja kasvatuksen perustana, johon tavoitteellisen kasvatustoiminnan onnistuminen pohjautuu. Juuri perhepäivähoidossa on oiva mahdollisuus huomioida lapsen yksilölliset perushoidon tarpeet (Kivioja ym.1991: 35 —36.)

Perhepäivähoitajien työn hyviä puolia ovat ne, että perhepäivähoitaja voi itsenäisesti päättää miten työtään tekee ja miten päivä rakentuu. Haastavana puolena taas on se, että yhteisön tuki puuttuu, jota varmasti ainakin ristiriitatilanteissa kaivataan. Päivän aikana perhepäivähoitajan pitää myös jättää aikaa muille asioille kuten ruuanlaitolle ja siivoamiselle (Reunamo 2007: 151.) Myös pienten lasten (alle kolmivuotiaiden) suuri osuus perhepäivähoidossa olevista lapsista lisää hoitajien työmäärää paljon (Reunamo 2007: 158). Perhepäivähoitajan suunniteltaessa toimintaa hoidettaville lapsilleen, toimii

lasten vanhempien kanssa yhdessä saatu näkemys lapsen kehityksestä ja oppimisesta on suunnittelun perustana (Parrila 2002:70).

Perhepäivähoidon ohjaaja tai tehtävään osoitettu päiväkodin johtaja valvoo ja ohjaa perhepäivähoitoa ja sen laatua. Perhepäivähoitajilta ei yleensä vaadita ammatillista pätevyyttä, mutta jokainen perhepäivähoitajaksi haluava kuitenkin haastatellaan ennen perhepäivähoitajaksi ryhtymistä (Reunamo 2007: 149.) Jotkut kunnat ovat kuitenkin alkaneet vaatia vakinaiseen virkaan otettavilta peruskoulutusta (Kivioja ym. 1991: 64). Perhepäivähoitajan ammattitutkinto uudistettiin ja ammattitutkinnon perusteet julkaistiin ensimmäisen kerran vuonna 2000 ja niitä uudistettiin vielä vuonna 2006. Näillä uudistuksilla on ollut suuri merkitys perhepäivähoidon kehittymiselle (Parrila 2006: 15.) Opetushallitus on uudistanut tutkintoa vielä senkin jälkeen, viimeksi vuonna 2013 (Opetushallitus 2013: 3). Vanhemmat usein kuitenkin arvostavat perhepäivähoitajan käytännön kokemusta ja perhepäivähoito on usein vanhemmille turvallinen ja matalan kynnyksen vaihtoehto varsinkin pienen lapsen päivähoitopaikaksi. Perhepäivähoitajien jaksamisessa merkittävä tekijä on juuri vanhemmilta ja lapsilta saatu positiivinen palaute (Reunamo 2007: 149—159.) Vuonna 2012 31 prosentilla omassa kodissaan työskentelevistä perhepäivähoitajista oli sosiaali- ja terveysalan toisen asteen tutkinto, 33 prosentilla oli taas jokin muu toisen asteen ammatillinen tutkinto sekä 25 prosentilla perhepäivähoitajista taas oli tutkinto tuntematon (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014: 111).

Viidellesadalle perhepäivähoitajalle keväällä 2005 tehdyssä työn arvioinnissa perhepäivähoitajat kokivat löytävänsä aika hyvin yhteisen linjan vanhempien kanssa lasten kasvatuksesta suhteellisen hyvin, jokavuotisten hoito- ja kasvatussuunnitelmien teon avulla. Suunnitelmia myös tarkistetaan tarpeen mukaan vuoden mittaan. Perhepäivähoidon toiminnan suunnittelu rakentuu lasten yksilöllisten hoito- ja kasvatussuunnitelmien mukaan (Reunamo 2007:152-155.) Perhepäivähoitajat toivoisivat sitä, että perhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelma laadittaisiin perhepäivähoidon ominaispiirteistä käsin ja siinä tulisi erityisesti esille perhepäivähoidon kodinomaisuus, joustavuus, leikin mahdollisuudet ja pienen lapsiryhmän edut (Vähänen 2006: 100).

3.3 Perhepäivähoitajan ammattitutkinto

Vuonna 2013 Opetushallitus laati uudet perhepäivähoitajan ammattitutkinnon perusteet, joita tutkintotoimikunnan tai tutkinnon järjestäjän pitää noudattaa järjestäessään näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta. Koulutuksen järjestäjällä on kuitenkin vapaus

päättää koulutuksen sisällöstä ja järjestämisestä tutkinnon perusteiden mukaisesti. Perhepäivähoidon ammattitutkinnon suorittanut työskentelee joko yksityisen tai julkisen puolen varhaiskasvatustoiminnassa, joko perhepäiväkodissa tai ryhmäperhepäiväkodissa. Kasvatuskumppanuuden periaatteet työskennellessä lapsen perheen kanssa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tukemiseksi ovat tärkeä osa perhepäivähoitajan tutkinnon suorittaneen työtä. Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatiminen ja sen hyödyntämisen opetteleminen kuuluu myös perhepäivähoitajan ammattitutkinnon opintoihin (Opetushallitus 2013: 3—46.)

Perhepäivähoitajan ammattitutkinnon ammattitaitovaatimukset on määritelty niin, että sen pystyy suorittamaan henkilö, jolla on alan koulutus tai sitä vastaavat tiedot ja taidot sekä lisäksi syventäviä opintoja ja samalla vähintään kolmen vuoden työkokemus alalta. Näyttötutkinnossa tutkinnon suorittaja osoittaa osaamisensa työskentelemällä perhepäivähoitajana. Ammattitutkinnon suorittaneen perhepäivähoitajan työ perustuu vahvaan ammatilliseen osaamiseen. Hän on vastuullinen ja kasvatustietoinen varhaiskasvattaja ja hänen tärkein tehtävänsä on lapsen edun, kasvun ja kehityksen turvaaminen kaikissa tilanteissa ja hän osaa samalla luoda sille sopivan ympäristön. Juurikin lapsen ja hoitajan välisen vastavuoroisen ja turvallisen vuorovaikutussuhteen rakentuminen on tärkeintä perhepäivähoidossa. Ammattitutkinnon suorittanut osaa työskennellä myös alan eettisten periaatteiden ja työtä ohjaavien säädösten mukaisesti. Perhepäivähoitajan ammattitutkinto muodostuu neljästä pakollisesta ja yhdestä valinnaisesta tutkinnon osasta. Pakolliset tutkinnon osat ovat ammatillinen toiminta perhepäivähoidossa, varhaiskasvattajana perhepäivähoidossa, lapsen terveydestä ja fyysisestä turvallisuudesta huolehtiminen sekä lapsen tuen tarpeeseen vastaaminen. Valinnaisia tutkinnon osia ovat monikulttuuristen lasten ja perheiden kanssa toimiminen, tutkinnon osa toisesta tutkinnosta sekä yrittäjänä toimiminen (Opetushallitus 2013: 13—46.)

Perhepäivähoidon ammattitutkintoa suorittava osoittaa ammattitaitonsa tutkintotilaisuuksissa aidossa työympäristössä vaihtelevissa työtilanteissa. Hänen pitää osata arvioida, soveltaa ja pohtia kriittisesti osaamistaan ja työskentelyään. Perehdytetyt arvioijat arvioivat tutkinnon suorittajan suoritusta. Perhepäivähoitajan ammattitutkintoa suorittavan suoritukset arvioidaan tutkinnon osa kerrallaan ja hänen osaamistaan peilataan ammattitaitovaatimuksiin. Kolmikantainen arvioitsijaryhmä, joka koostuu opettajista, työnantajista ja työntekijöistä laatii kirjallisen arvion tutkinnon osasta tutkintotoimikunnalle, kun tutkinnon suorittaja on suorittanut siihen kuuluvat tutkintosuoritukset kattavasti (Opetushallitus 2013:15.)

4 Varhaiskasvatussuunnitelma

Tässä luvussa aluksi kerromme varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, jotka ohjaavat koko maassa toteutettavan varhaiskasvatuksen laatua. Seuraavaksi esittelemme Helsingin kaupungin omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa ja kasvatuskumppanuutta. Lopuksi kerromme lapsen henkilökohtaisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta.

4.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat valtakunnallista varhaiskasvatustyötä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pohjautuvat valtioneuvoston periaatepäätöksenä 28.2.2002 hyväksymiin valtakunnallisiin varhaiskasvatuksen linjauksiin. Nämä varhaiskasvatuksen linjaukset sisältävät suomalaisessa yhteiskunnassa toteutettavan ja järjestettävän varhaiskasvatuksen keskeiset periaatteet sekä kehittämisen painopisteet. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteena on pitää huoli siitä, että yhteiskunnassa toteutettava varhaiskasvatus on yhdenmukaista sekä taata varhaiskasvatuksen tasainen laatu koko maassa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pyrkivät myös huolehtimaan varhaiskasvatuksen laadun säilymisestä riippumatta siitä, missä kunnassa varhaiskasvatustyötä toteutetaan (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 7.)

Varhaiskasvatusperusteiden pohjalta pyritään myös edistämään moniammatillista yhteistyötä palveluissa ennen lapsen oppivelvollisuuden alkamista. Yhteistyössä esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteiden kanssa varhaiskasvatussuunnitelman perusteet muodostavat valtakunnallisesti lasten kasvua, oppimista sekä hyvinvointia lisäävän kokonaisuuden. Varhaiskasvatuksen perusteet ohjaavat siis valtakunnallista varhaiskasvatustyötä, mutta eroja varhaiskasvatuksessa kuitenkin löytyy, johtuen kuntien erilaisista asukasrakenteista sekä palveluiden saatavuudesta. Jokaisella kunnalla on kuitenkin päätäntävalta omiin varhaiskasvatuspalveluihinsa sekä niiden järjestämiseen, kuitenkin lain puitteissa. Kuntien tehtävänä on myös arvioida varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta omien varhaiskasvatuksen palveluidensa toteutumista kunnassa ja konkretisoida omassa varhaiskasvatussuunnitelmassaan varhaiskasvatustyön sisällöt ja toimintatavat eri palveluissa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 7—8.)

4.2 Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma

Helsinki alueena on varhaiskasvatukselle haasteellinen, sen ollessa monikulttuurinen ja monipuolisella tavalla urbaani kasvu- ja toimintaympäristö. Alueena Helsingin kaupunki tarjoaa valtavasti mahdollisuuksia toimipisteiden varhaiskasvatuksen arkeen ja toiminnan kehittämiseen. Helsingissä toimivan varhaiskasvattajan on kuitenkin oltava tietoinen kaupunkiympäristön mahdollisuuksista ja riskeistä. Helsingin varhaiskasvatuksessa on kolme peruspilaria, joiden kautta varhaiskasvatustyötä tarkastellaan. Nämä kolme peruspilaria ovat hoito, kasvatus, opetuksen kokonaisuus, kasvatuskumppanuus, arviointi sekä osaamisen kehittäminen (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma. 2011:3.)

Helsingin varhaiskasvatuksessa lapsille ominainen tapa liikkua, ilmaista itseään ja itsensä toteuttaminen ovat huomion keskipisteessä. Varhaiskasvattajan keskeisenä tehtävänä on kasvattaa sekä kehittää lasten toimintaa sisällöllisesti ja asettaa toiminnalle selkeitä tavoitteita. Helsingin varhaiskasvatuksessa lasta pyritään tukemaan hänen oman yksilöllisen tarpeensa mukaan, joka muodostetaan niin vanhempien kuin kasvattajien havaintojen pohjalta. Erityisesti maahanmuuttajataustaisten lasten tukemiseen kiinnitetään erityistä huomiota, vahvistamalla lapsen omaa yksilöllistä kulttuurista identiteettiä sekä tukemalla lapsen ymmärrystä suomalaisesta kulttuuriperinteestä. Samalla pyritään myös huolehtimaan lapsen riittävästä suomen kielen tukemisesta ja kehittämisestä. Lasta arvioitaessa käytetään apuna erilaisia dokumentoinnin keinoja, joista yksi on esimerkiksi juuri lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma. 2011: 3.)

4.2.1 Kasvatuskumppanuus

Helsingin kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma toteutetaan yhdessä lasten, lasten vanhempien sekä kasvattajien välisen yhteisen vuorovaikutteisen prosessin - kasvatuskumppanuuden kautta (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma. 2011: 3). Kasvatuskumppanuus tarkoittaa käytännön työssä sitä, että niin vanhemmat kuin varhaiskasvatustyön henkilökunta toimivat yhdessä tietoisesti ja sitoutuneesti lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemiseksi. Toiminnan perustuessa kasvatuskumppanuuteen, ovat vanhempien ja kasvattajien näkemykset ja tiedot lapsesta samanarvoisia, mutta sisällöltään erilaisia (Kaskela — Kekkonen. 2011: 7.)

Vanhempien ja ammattikasvattajien vuorovaikutussuhde on lapsen kehityksen kannalta todella merkityksellinen (Karila – Alasuutari – Hännikäinen – Nummenmaa – Rasku-
Puttonen 2006: 91). Lev Vygotskyn näkemyksen mukaan yhteinen toiminta, kuten tässä tapauksessa esimerkiksi Helsingin kaupungin, lasten ja vanhempien toiminta, luo perustan kaikelle oppimiselle. Vygotsky toteaa, että inhimillinen toiminta on luonteeltaan sosiaalista, niin oppimiseen sisältyy aina sosiaalinen ulottuvuus. Oppimisen sisällöt ovat vahvasti sidoksissa ympäröivän yhteisön kulttuureihin ja ovat tästä johtuen sosiaalisesti määräytyneitä. Uusien tietojen ja taitojen omaksuminen ei olisi siis mahdollista ilman vuorovaikutusta toisen ihmisen kanssa (Karila ym. 2006: 11.) Vygotskyn teoria oppimisesta on siis luonut pohjan kasvatuskumppanuus- käsitteelle. Kasvatuskumppanuuden avulla pyritään siis takaamaan kaikille osapuolille antoisa vuorovaikutussuhde, joka tuottaa hyödyllisiä tietoja ja taitoja niin lapsille, vanhemmille kuin myös kasvattajille. Vuorovaikutussuhteen ollessa toimiva se voi avartaa niin vanhempien kuin myös päivähoiton ammattilaisten näkemyksiä lapsen kasvatuksesta ja kehityksestä (Karila ym. 2006: 91.) Kasvatuskumppanuus ja kyseisen suhteen toimivuus varhaiskasvatuksessa ovat lapsen kehityksen kannalta siis erittäin oleellista ja tuodaan siksi varhaiskasvatussuunnitelmissa vahvasti esille yhtenä varhaiskasvatuksen teemana.

4.3 Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma

Laissa sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000§7) veloitetaan jokaiselle lapselle henkilökohtaisen suunnitelman tekemisestä (Parrila – Alila 2011). Valtakunnalliset varhaiskasvatussuunnitelman perusteet pitävät sisällään myös ohjeituksen lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamiselle ja arvioinnille. Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä vanhempien kanssa jokaiselle päivähoitossa olevalle lapsella ja sen toteutumista arvioidaan säännöllisesti. Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelu käydään kerran vuodessa tai tarvittaessa useammin (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 32.) Kokemuksemme mukaan lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelu käydään usein lähellä lapsen syntymäpäivää, jolloin päivähoiton henkilökunnan on helpompi pitää kirjaa toteutuneista varhaiskasvatussuunnitelma-keskusteluista.

Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma perustuu varhaiskasvatustyön ammattilaisten ja lapsen vanhempien yhdessä päivähoitosuhteen alussa laatimaan

lapsen henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan, jonka tavoitteena on auttaa päivähoiton henkilökuntaa ottamaan huomioon lapsen yksilöllisyys ja vanhempien näkemykset toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa. Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma edesauttaa päivähoiton henkilökunnan johdonmukaista toimintaa lapsen yksilölliset tarpeet huomioiden. Kuten laki lasten päivähoitosta edellyttääkin, tulee päivähoiton henkilökunnan tukea ja seurata lapsen kasvua ja kehitystä, johon auttaa systemaattinen havainnointi, jota lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma edellyttää. Lapsesta saatu havainnointitieto tulee myös ottaa huomioon toiminnan ja tavoitteiden suunnittelussa vanhempien kanssa käytävissä lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman keskusteluissa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 32—33.)

Lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa otetaan huomioon lapsen hetkiset kokemukset, tarpeet ja tulevaisuuden tavoitteet. Varhaiskasvatussuunnitelmassa pyritään ylläpitämään myönteinen sävy keskittymällä lapsen vahvuuksiin ja mielenkiinnon kohteisiin. Lapsen yksilölliset tuen ja ohjauksen tarpeet otetaan myös huomioon, ja niiden ratkaisemiseksi esitetään konkreettisia keinoja yhteistyössä vanhempien kanssa. Lapsen osallisuutta pyritään myös tukemaan, antamalla lapsen osallistua mahdollisuuksien mukaan itse varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja arviointiin. Henkilöstön tehtävänä on huolehtia siitä, että lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetuksen suunnitelma muodostavat yhdessä hyvin toimivan kokonaisuuden (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 32—33.) Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tekee yleensä lapsen omahoitaja, jos tällainen järjestelmä on päivähoitossa käytössä (Vilén ym. 2011: 200).

Sanna Parrila ja Kirsi Alila toteuttivat keväällä 2011 kuudessa suomalaisessa kunnassa tutkimuksen, jossa tutkittiin jo täytettyjä lapsen henkilökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia perhepäivähoidossa. Mukana tutkimuksessa oli yli 30 perhepäivähoitajan täytettämiä lapsen henkilökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia. Tutkimuksellaan heidän oli tarkoitus selvittää miten eri kuntien lasten varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeet eroavat toisistaan ja miten erot näkyvät niissä. Heidän tarkoituksenaan oli myös selvittää vanhempien, perhepäivähoitajien ja lapsen roolia varhaiskasvatussuunnitelman teossa sekä minkälaisia asioita perhepäivähoidon varhaiskasvatussuunnitelmiin kirjoitetaan. He myös halusivat selvittää kuinka varhaiskasvatussuunnitelmat auttavat perhepäivähoidon ja sen toiminnan sekä toimintaympäristön suunnittelussa ja kehittämässä. Parrilan ja Alilan tulosten mukaan varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeet ovat

asiakirjamaisia ja niissä korostetaan vanhempien näkemyksiä. Sekä lasten että hoitajien näkemykset jäävät taka-alalle. Tavoitteiden asettelu lapsille on myös vähäistä ja pääosin perushoidollista eikä näin ollen varhaiskasvatuksen kasvatustoiminta tule esiin varhaiskasvatussuunnitelmissa. Parrila ja Alila miettivätkin miten voidaan tällaisissa tapauksissa puhua lapsen henkilökohtaisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta jos tavoitteita ei aseteta eikä keinoja niihin pääsemiseksi kuvata lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen ja oppimisen hyväksi. Parrila ja Alila myös ehdottavat perhepäivähoidolle oman omaleimaisen varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeen mahdollisuutta. Myös lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeen ammattisanastoa ja ulkoasua voisi kehittää vanhempia paremmin houkuttelevaksi (Parrila – Alila 2011.)

5 Opinnäytetyön toteutus

Tässä luvussa kerromme opinnäytetyömme toimintaympäristöstä, tutkimusmenetelmästä, tutkimuskysymyksistä ja tavoitteista, aineistonkeruumenetelmästä sekä aineistomme analysoinnista.

5.1 Tutkimuksen toimintaympäristö

Opinnäytetyömme tutkimus toteutettiin yhteistyössä Helsingin varhaiskasvatusviraston kanssa. Opinnäytetyömme aihe tuli toiveena Helsingin varhaiskasvatusvirastolta. Toteutimme tutkimuksen eräällä Helsingin kaupungin perhepäivähoidon alueella. Saimme opinnäytetyöllemme tutkimusluvan 15.6.2015, jonka jälkeen opinnäytetyömme tekeminen alkoi.

Keräsimme tutkimusaineistomme haastatteluilla. Alueen perhepäivähoidon ohjaaja antoi meille haastateltavat. Haastattelut toteutettiin perhepäivähoitajien kodeissa. Haastattelut toteutettiin perhepäivähoitajille tutussa ympäristössä, jotta tunnelma haastattelutilanteessa olisi mahdollisimman rento ja viihtyisä. Tavoitteenamme oli, että saisimme mahdollisimman kattavia ja avoimia vastauksia haastattelu ympäristön ollessa perhepäivähoitajille tuttu. Järjestämällä haastattelut perhepäivähoitajien työpaikalla, tässä tapauksessa heidän kotonaan, pyrimme myös minimoimaan heille haastatteluista mahdollisesti koituvat vaivat ja haitat.

5.2 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyömme toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ovat ihmisten omat kuvaukset kokemastaan todellisuudesta (Vilkkä 2005: 97). Opinnäytetyömme tavoitteena oli kerätä perhepäivähoitajien omia kokemuksia lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien teosta, joten laadullinen tutkimus sopi tämän tavoitteen saavuttamiseksi hyvin. Laadulliselle tutkimukselle ominaista on se, että sen keinoin tehdyn tutkimuksen tavoitteena ei ole totuuden selvittäminen tutkittavasta asiasta. Vaan tavoitteena siinä on löytää tutkimuksen aikana muodostuneiden tulkintojen avulla ihmisen toiminnasta tai hänen tekemistään tuotteista jotakin, joka ei ole välittömästi havaittavissa. Laadullisessa tutkimuksessa ihmisten kuvaamien kokemusten ja käsitysten avulla tehdään tulkintoja ja etsitään vastauksia tutkimuskysymyksiin (Vilkkä 2005: 98.) Laadulliselle tutkimukselle ominaista on, että aineisto on tekstiä ja aineiston kerääminen, käsittely sekä aineiston analyysi kietoutuvat tiiviisti yhteen. Laadullisen tutkimuksen avulla pyritään ymmärtämään tutkittavan kohteen laatua, ominaisuuksia ja merkityksiä (Ojanen 2015: 4.) Koemme laadullisen tutkimusmenetelmän hyväksi valinnaksi tutkimusaiheellemme siksi, että haluamme kehittää perhepäivähoidon käytäntöjä ja lisätä myös yhteiskunnan ymmärrystä perhepäivähoidosta.

Laadullista tutkimusta tehtäessä täytyy aina miettiä, mitä merkityksiä tutkimuksessa tutkitaan. Tällä tarkoitetaan tutkimusten tekijöiden pohdintaa siitä, että tutkivatko he käsityksiin vai kokemuksiin liittyviä merkityksiä. Käsityksillä yleisesti tarkoitetaan yhteisön perinteisistä ja tyypillisistä tavoista ajatella yhteisössä. Kokemukset ovat ihmisten omakohtaisia (Vilkkä 2005: 97.)Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää juuri perhepäivähoitajien omakohtaisia kokemuksia ja saada haastatteluiden myötä mahdollisimman rehellisiä ja avoimia vastauksia sekä ajatuksia. Arja Jokinen ja Marjo Kuronen toteavat Tapaustutkimus -artikkelissaan sen, että esimerkiksi Yin (1994, 13) määrittelee tapaustutkimuksen sellaiseksi tutkimukseksi, jossa jotain ilmiötä tarkastellaan nykyajassa sen todellisessa tapahtumakontekstissa eli siinä ympäristössä, jossa ilmiö tapahtuu (Jokinen — Kuronen n.d.). Tutkimuksemme tarkoituksena oli verrata lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisen teoriaa perhepäivähoitajien kokemuksiin lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman toteuttamisesta käytännössä, joka tekee tutkimuksestamme hyvinkin teoriasidonnaisen. Selvittääksemme tutkimuskysymykseemme vastauksen, tuli meidän saada tietoa haastatteluiden muodoissa perhepäivähoitajilta, koskien lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumista perhepäivähoidon arjessa. Laadullisessa tutkimuksessa ei

tavoitella yleistettävyyttä samalla tavalla kuin määrällisen tutkimuksen teossa. Näin ollen tutkimusaineistossa ei ole tärkeintä koko vaan laatu. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ennemminkin tutkittavan ilmiön tai asian parempi ymmärrys (Vilkka 2005:126.)

5.3 Tutkimuskysymys ja tutkimuksen tavoitteet

Opinnäytetyömme tutkimuskysymykseksi muodostui ”Miten perhepäivähoitajat kokevat lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman teon?”. Tutkimuksemme tavoitteena oli kartoittaa lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista perhepäivähoidossa perhepäivähoitajien näkökulmasta. Päädyimme kyseiseen tutkimuskysymykseen yhteistyössä Helsingin varhaiskasvatusviraston kanssa. Tarve tutkia perhepäivähoitajien kokemuksia lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamisesta nousi nimenomaan työelämän tarpeesta.

Tutkimuksemme tavoitteena oli tuottaa Helsingin varhaiskasvatusvirastolle tietoa perhepäivähoitajien näkemyksistä koskien lasten henkilökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia sekä selvittää sitä, että kokevatko perhepäivähoitajat saaneensa riittävän koulutuksen ja perehdytyksen lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimiseen? Myös perhepäivähoitajien mielipiteitä lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelujen lomakkeesta toivottiin.

5.4 Aineistonkeruumenetelmä

Aineistonkeruumenetelmien vaihtoehtoja on monenlaisia toteutettaessa opinnäytetyötä laadullisen tutkimusmenetelmän keinoin. Tutkimusaineistoksi valitaan usein kuitenkin ihmisten omat kokemukset puheen muodossa, jolloin aineistonkeruumenetelmä on pääsääntöisesti haastattelut (Vilkka 2005: 100.) Valitsimme aineistonkeruumenetelmäksemme myös haastattelut, sillä koimme, että ne sopivat hyvin opinnäytetyömme toteuttamiseen. Työelämän yhteistyökumppanimme Helsingin varhaiskasvatusvirasto nimenomaan toivoi, että tuottaisimme tietoa perhepäivähoitajien omakohtaisista kokemuksista sekä toisimme heidän äänensä kuuluviin tutkimuksemme myötä — tästä syystä haastattelut sopivat tähän tarkoitukseen hyvin. Keräsimme tutkimuksemme aineistot haastatteluiden avulla, joiden otoksena oli viisi perhepäivähoitajaa eräältä Helsingin perhepäivähoidon alueelta. Alueen perhepäivähoidon ohjaaja antoi meille haas-

tateltavat. Haastattelut toteutettiin syksyllä 2015 syys- ja lokakuun aikana. Haastattelut toteutettiin perhepäivähoitajien kotona. Perhepäivähoitajat olivat etukäteen tietoisia ennen haastatteluita haastattelun aiheesta ja tarkoituksesta ja siitä, mitä aioimme heitä haastatella selvittää.

Henkilön omakohtaisten kokemusten tutkimiseen soveltuu yksilöhaastattelu, kun taas yhteisön käsitysten tutkimiseen soveltuu parhaiten ryhmähaastattelu. Tutkimushaastattelu-muotoja laadullisessa tutkimusmenetelmässä ovat lomakehaastattelu, teemahaastattelu ja avoin haastattelu (Vilka 2005: 101.) Tässä opinnäytetyössä päätimme kerätä aineistomme teemahaastattelun keinoin, sillä tekemästämme haastattelukysymysten rungosta nousi selkeästi esille kolme erilaista teemaa. Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on tutkimushaastattelun yleisin muoto. Siinä tutkimusongelmasta poimitaan keskeiset teema-alueet, joita halutaan tutkia saadakseen vastauksen tutkimusongelmaan. Tavoitteena teemahaastattelussa on se, että haastateltava antaa kaikkiin teema-alueisiin oman kuvauksensa. Teemahaastatteluja pitäessä haastattelijan täytyy huolehtia siitä, että haastateltava pysyy haastattelun aikana valittujen teemojen sisällä (Vilka 2005:101 —102.)

Laadullisen tutkimuksen aineistoa kerätessä tärkeintä ei ole aineiston määrä kappaleina vaan saatu sisällöllinen laajuus (Vilka 2005: 109). Puhdyimme laajasti perhepäivähoidon ja lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman teoriaan, jotta opinnäytetyömme kohderyhmä tulisi meille tutuksi sekä ymmärtäisimme, millaisia haastattelukysymyksiä kannattaisi tehdä, jotta saisimme tutkimuskysymykseemme vastauksen. Haastattelukysymykset laadimme niin, että haastateltava voi vastata niihin kuvailvasti ja kertomuksenomaisesti. Huolehdimme myös siitä, että haastattelukysymykset oli laadittu neutraalilla sävyllä, jotta ne eivät olisi tulkinnanvaraisia tai ohjaisi haastateltavaa tiettyihin suuntiin. Kysymyksiä suunniteltaessa oli myös tärkeä varmistaa, ettei omat ennako-oletuksemme vastauksista näkyisi niissä. Haastattelukysymykset hyväksytimme työelämän yhteistyökumppanillamme, alueen perhepäivähoidon ohjaajalla ja teimme muutoksia haastattelukysymyksiin hänen toiveidensa mukaan.

Arvioimme haastattelujen kestoksi etukäteen noin 20-30 minuuttia ja sen verran haastattelut suurin piirtein kestivätkin. Työnjako haastattelutilanteissa meni niin, että toinen meistä opinnäytetyön tekijöistä oli aina vuorotellen haastattelun vetovastuussa ja hän aloitti haastattelun ennalta suunnitellun haastattelurungon pohjalta. Toinen sitten jatkoi sujuvasti toisena olevasta teemasta ja sitten päävetäjä jatkoi taas kolmannesta tee-

masta. Olimme myös sopineet ennakkoon, että haastattelurunko on vain suuntaa antava ja me haastattelujen tekijöinä saimme lisätä tai kertoa ajatuksia ja kysyä lisää, jos niitä tuli kesken haastattelun esille.

5.5 Aineiston analysointi

Haastatteluiden toteuttamisten yhteydessä nauhoitimme osallistujien luvalla tekemämme haastattelut. Emme keränneet haastateltavien tunnistetietoja aineistoon ja huolehdimme siitä, ettei haastateltavia tunnisteta kerätystä materiaalista. Kerroimme myös haastateltaville, että nauhoitettu aineisto hävitetään heti kun aineisto on litteroitu. Haastattelun alussa haastateltavia muistutettiin myös siitä, että heidän anonymius tulee säilymään ja heitä ei pysty tunnistamaan vastauksista. Tämän avulla toivoimme saavamme haastateltavilta mahdollisimman avoimia ja rehellisiä vastauksia.

Saamamme aineiston analysoinnissa käytimme litterointia. Litterointi on aineiston puhtaaksi kirjoittamista esimerkiksi erilaisista nauhoituksista tai haastattelijoiden omalla käsialallaan kirjoittamista vastauksista. Aineistonkeruun jälkeen aineisto kirjoitetaan puhtaaksi tekstinkäsittelyohjelmalla, jotta aineiston käsittely, ryhmittely ja läpikäynti helpottuisivat (Vilkkä 2005: 115.) Litterointiin pitää varata aikaa. Se on työlästä ja aikaa vievää. Litterointia voi suorittaa kahdella eri tapaa; joko niin, että kaikki puhutut lauseet ja virkkeet kirjoitetaan ylös tai haastattelusta poimitaan vain tutkimusaiheen kannalta keskeisimmät seikat analysointia varten (Vilkkä 2005: 115.) Haastattelumme on puoli-strukturoitu, joten litteroimme koko aineiston aluksi, mutta poimimme sen jälkeen materiaalista vain tutkimuksemme kannalta olennaisimmat seikat ja vastaukset tutkimuksen aineistoksi. Pidimme kuitenkin huolen siitä, että litteroimme tarkasti emmekä muuttaneet tai muokanneet haastateltavien puhetta missään vaiheessa.

Litteroinnin jälkeen aloimme analysoimaan kerättyä aineistoa. Valitsimme analysointitavaksi sisällönanalyysin. Sisällönanalyysi on laadullisessa tutkimuksessa paljon käytetty analysointitapa. Sisällönanalyysissä saatujen tulosten avulla pyritään ymmärtämään tutkittavan kertomaa merkityskokonaisuutta (Vilkkä 2015: 163—164.) Aluksi luimme aineiston moneen kertaan läpi ja aloimme ryhmitellä aineistoa teemojen mukaan alleviivaamalla tekstistä tärkeitä kohtia. Ryhmittely sisällönanalyysissä muodostaa tutkimuksen tuloksien ymmärtämiseksi käsitteitä, teoreettisia malleja tai luokitteluja. Ryhmittelyn jälkeen tulkintaa aineistosta katsellaan teoreettisen viitekehyksen avulla analyysissä (Vilkkä 2015: 164—170.)

Päätimme lähteä koodaamaan litteroitua aineistoa tulostetuista papereista alleviivauksia apuna käyttäen. Koodasimme aineistoamme siis ryhmittelyn jälkeen. Koodasimme kokonaisia lauseita, sillä ne olivat helppo yhdistää eri teemoihimme ja antoivatkin usein suoraan vastauksen eri kysymyksiin. Jokaisella teemalla oli oma alleviivaus väri, joka helpotti aineiston läpikäyntiä. Koodaus helpotti meitä yhdistämään haastateltavien vastauksia eri teemoihin, joka auttoi meitä johtopäätösten tekemisessä ja tulosten analysoinnissa.

6 Haastattelujen tulokset

Tässä luvussa esittelemme haastattelujen tulokset. Käytämme sitaateissa viidestä haastateltavasta lyhenteitä H1, H2, H3, H4 ja H5, jotka tarkoittavat haastateltava 1, haastateltava 2 ja niin edelleen. Esittelemme haastattelujen tulokset kolmen teeman mukaan seuraavissa alaluvuissa. Luettavuuden helpottamiseksi on hyvä mainita, että osa haastateltavista viittaa lapsen henkilökohtaiseen varhaiskasvatussuunnitelmaan lyhenteellä ”vasu”.

6.1 Perustiedot ja koulutus

Haastatteluiden alussa yhtenä teemana oli perhepäivähoitajien koulutus sekä kokemus kyseisestä työstä. Jokainen haastateltavista perhepäivähoitajista oli suorittanut perhepäivähoitajan-koulutuksen. Yhdellä vastaajilla oli vaatimustasoa ylempi koulutus, hänen siirtyessään lastentarhanopettajasta perhepäivähoitajaksi. Osalla haastateltavista oli tutkinnon suorittamisesta jo vuosikymmeniä aikaa kun taas yksi vastaaja oli juuri keväällä valmistunut. Saimme siis tietoa jo pitkään toimineilta perhepäivähoitajilta, kuin myös juuri ammattiin valmistuneita perhepäivähoitajilta. Tässä kappaleessa puhumme myös perhepäivähoitajille tarjotuista lisäkoulutuksista.

H1: ”Siis perhepäivähoitajan koulutus. Se on se vanha, vanha koulutus ja sit siihen lisäkursseja.”

H2: ”Mä olen suorittanut perhepäivähoitajan ammattitutkinnon, semmosen ihan puoltoistavuotisen. Eli se on ihan ammattitutkinto.”

H3: ”Mä kävin sen — perhepäivähoitajan ammattitutkinnon. Ihan tossa Amiedussa, se oli ihan vuoden tämmönen, olikohan se kaks iltaa viikossa ja ne etätehtävät ja näyttötutkinnot siihen päälle. ”

H4: "Eli mä olen suorittanut perhepäivähoidon tutkinnon nyt 2014-2015. Mä valmistuin nyt keväällä."

H5: "Mä oon lastentarhanopettaja. Mä oon ollu yli 30 vuotta päiväkodissa ja nyt mä oon ollu kaks vuotta perhepäivähoitajana—"

Helsingin varhaiskasvatusvirasto toivoi opinnäytetyömme tuovan esille perhepäivähoitajien omia kokemuksia käytännön työstä, joten kysyimme perhepäivähoitajilta myös heidän kokemuksiaan erilaisista lisäkoulutuksesta sekä tukitoimista.

H1: " — Sitten lisäkoulutusta ja sitten tarvittaessa pääsee aina koulutuksiin ja käydäänhän me koulutuksissa ja sit meillä kokouksissa tulee koko ajan. Päivitetään ja sitten saadaan kirjoja luettavaksi. Pysytään ajan tasalla. — Kerran kuu-kaudessa periaatteella. Kesät on silleen, että kesällä ei oo. "

H3: " — Joo, nyt mä kävin sellasen viime vuoden puolella semmosen neljä päivää — mikä on näitä meille suunnattuja täydennyskoulutuksia. Se oli tosi kiva, mä tykkäsin. Meillä oli aivan loistava ohjaaja. Siit sai niinku ihan valtavasti irti, se oli mulle silleen niinku hyvä kun olin tosissaan poissa sen kaks ja puol vuotta. Suosittelen, jos vaan tämmösiä — et sit vaan patistetaan ihmisiä koulutuksiin — ne on ihan tosi hyviä."

Perhepäivähoitajille oli siis järjestetty lisäkoulutuksia säännöllisin väliajoin ja he kokivat ne hyödyllisiksi. Koulutusta koettiin saavan tasaisin väliajoin ja jatkuvasti eri aihepiireihin liittyen. Haastatteluissa nousi ilmi myös sellainen asia, että välillä koulutuksia on todella hektiseen tahtiin, joka saattoi ajoittain tuntua kuormittavalta normaalin työn lisäksi.

H1: "No, minun mielestäni on ihan riittävästi, kun on pitkään toiminut."

H2: "— Nyt on tulossa tästä lasten liikunnasta elikkä liikuntaa pienissä tiloissa-koulutus ja sitten on ollut ruokahuollosta.. Ja sit on ollut tästä vasu-työskentelystä on ollut kyllä aikojen saatossa aika montakin näitä kehittämispäiviä sit että siellä on sitä opetettu. — koulutetaan koko ajan riippumatta siitä että mikä on niin kuin hoitajien koulutus. "

Jatkuva koulutus koettiin hyväksi asiaksi perhepäivähoitajien keskuudessa ja niiden hyöty tunnustettiin. Monet hoitajista kertoivat myös saavansa todella paljon vertaistukea saman alueen muilta perhepäivähoitajilta. Tämän verkoston he mainitsivat korvaamattomaksi.

6.2 Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma

Toisena teemana meillä oli haastatteluissa lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma, sen toteuttaminen ja siihen liittyvät mahdolliset haasteet.

6.2.1 Haasteet lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien teossa

Suurin osa haastateltavista mainitsi haasteeksi lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisessa yhteistyön vanhempien kanssa. Haasteet vanhempien kanssa liittyivät sellaisiin asioihin, että vanhemmat eivät ymmärrä lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman merkitystä ja hyötyä, ja vanhempien kanssa kommunikointi voi olla hankalaa johtuen esimerkiksi tulkin käyttämisestä tai vanhempien kiinnostuksen puutteesta lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen. Osa haastateltavista toivoisi vanhempien olevan innokkaammin ja avoimemmin mukana lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelussa. Vanhemmilla ei useinkaan ole kummempia odotuksia perhepäivähoidon suhteen. Moni haastateltavista koki, että joutuvat itse olemaan liian paljon äänessä varhaiskasvatussuunnitelma-keskusteluissa.

H1: ”— Vanhempia on niinkun hirveen vaikee saada tuomaan esille niitä, mitä he haluavat. Et he aina vetoaa siihen että kun te ootte ammatti-ihmisiä niin kyllä te osaatte. — Niin et se on tota.. joutuu niinku vähän lypsämään sitä tietoa enemmän. Ja sitten kun saa tietysti sen keskustelun avattua niin siitä keskustelustahan pystyy poimimaan sitten pääasiat.”

H2: ”Mutta se, että saa ne vanhemmat innostumaan siitä niin se on se, se on se suurin ongelma. Että on vanhempia joiden mielestä onks tää nyt ihan pakko. Niin sitten kun saa sen ajatuksen läpi et kyl se on nyt vähän niinku pakko ja yritää selittää et se on niinku lapsen parhaaks sitä tehdään.”

Haasteena vanhempien kanssa myös mainittiin vanhempien haluttomuus ottaa rakentavaa kritiikkiä vastaan lapsestaan sekä vanhempien vaikeus ymmärtää varhaiskasvatussuunnitelma-runkojen sisältämiä ammattitermejä. Monet haastateltavista kertoivat sen, että joutuvat selittämään vanhemmille selkokieelisesti mitä missäkin kohdassa varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeessa tarkoitetaan.

H3: “— Se on sit mielenkiinnostosta et jos on vanhemmat jotka ei oo hirveen valmiita ottamaan sit semmosta rakentavaa kritiikkiä tai tämmöstä yhteistyöjuttua niin sit se on haasteellista. Elikkä kun sen yhteistyön täytyy toimia sen lapsen par-

haaks, niin sit jos me puhutaan ja toimitaan erilailla päivähoidon piirissä ja kotona, niin se on niinku se tosi iso haaste, et me ei saada sitä lapsen asiaa millään niinku samalle viivalle. Et sit se on niinku ihan oikeesti -- se vanhemmat on.. iso haaste. — Sitä mietitään sitten että millä keinoilla ja strategoilla myydään nää asiat niinku eteenpäin.”

H2: “— Niin siinä vaiheessa sitten kun me annetaan ne paperit että vanhemmat niihin tutustus etukäteen ja miettis niitä niin sitten hyvin usein tulee niitä että en mä ymmärrä tästä mitään et mitä tähän nyt oikein pitäis laittaa. Et se on semmonen hankala monillekin vanhemmille.”

Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman teon haasteina myös mainittiin keskustelujen pitäminen jo ennestään pitkän työpäivän jälkeen sekä joistakin uusista lapsista kokonaisvaltaisen käsityksen saamisen hankaluus varhaiskasvatussuunnitelman teolle annetun määräajan puitteissa. Haasteena myös mainittiin lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisen oppiminen, jos on vasta aloittanut perhepäivähoitaja. Osa haastateltavista oli myös sitä mieltä, ettei mitään kummempia haasteita ole varhaiskasvatussuunnitelma-keskusteluissa.

H3: “Lähinnä tietysti se, että jos työpäivä on muutenkin pitkä, niin se joudutaan kyl aika pitkälti tekemään vielä työpäivän jälkeen. — Se on niinku ehkä vähän sit semmonen, noh, tietysti lapsesta riippuen et tietysti se, että mejän pitää niinku tehdä se ennen kuin lapsi aloittaa ni sanotaan noin kahen kuukauden sisällä tai kahen kuukauden päästä ni se vähän riippuu siitä lapsesta, et joku vaatis vähän niinku pidemmän ajan et sä saat sen hyödyn irti siitä kysymysviidakosta — et sä näät miten se lapsi toimii ryhmässä varsinki jos se tulee ihan kotoa suoraan ja on esimerkiksi isompi.”

H4: “Mut voin sanoa et tuntu vähän haasteelliselta kun ei oo niitä aiemmin tehnyt. Vanhemmatkin olivat kun heillä ensimmäiset lapset että mitä tässä niinku ajetaan takaa. Se ymmärtäminen siinä et mitä.. Mun mielest pitäis ehkä vähän selkokielellä saada siihen ne, maallikon kielellä ne asiat saada mitä siinä haetaan niinku takaa.”

H5: “No ainakin se näin perhepäivähoidossa nii, tuntuu olevan aika tai on aika semmosta helppoa ja luonnollista. Elikkä mä oon ollu lasten kotona tai sitten ollaan keskusteltu täällä meillä työpäivän jälkeen. Että ei oo nyt, ei oo mitään sen kummempia ongelmiaakaan ollu. Hyve-keskustelut tietysti on perusteellisempia.”

6.2.2 Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelun hyöty

Melkein kaikki haastateltavista olivat yhtä mieltä siitä, että lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma on hyödyllinen ainakin tietyissä tilanteissa. Niihin pohjautuvat keskustelut ovat hoitajien omakohtaisten kokemuksien mukaan hyödyllisiä, kun lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma-keskusteluissa saa kuulla van-

hempien toiveet ja mielipiteet. Keskusteluissa saadaan myös tietoa lapsen arjesta kotona sekä vanhempien kanssa on saatu sovittua konkreettisia tavoitteita lapsen kehitykselle yhdessä. Hyötyä lapsen henkilökohtaisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta on myös tilanteissa, joissa vanhempia pitää muistuttaa keskustelussa sovituista tavoitteista.

H1: ”No niistä olis hyötyä sillä tavalla että jos on semmosia toiveita mihinkä niinku on ihan selkeä tavoite. Mutta tuota ne on käytännössä aika jotenkin pieniä asioita.”

H2: ”No sanotaan että siinä mielessä mä nyt voisin sanoa, että ne on hyödyllisiä — on vanhempia joille on sitten hyvä joskus muistuttaa että siinä vasu-keskustelussa sovittiin tämmösistä asioista et ne on kirjattu siellä. Esimerkiksi jos meil on joku tämmöinen yhteinen projekti jotain lasta opetellaan vaikka yritetään päästä vaipoista pois ja muuta niin sit sieltä tulee se et me ajateltiin et se on nyt ehkä helpompi kuitenkin et me laitettiin se vaippa ja muuta niin voi niinku kattoo et hei eiks meillä ollut niinku tämmöinen yhteinen tavoite että kotonakin sit noudatettais samoja. Et tällasissa joskus siitä on hyötyä.”

H5: ”Joo, kyllä niistä tietysti on sitten hyötyä, koska siinä saa kuulla sen vanhempien mielipiteen ja tota, saa tietoa siitä minkälaista lapsen arki on kotona ja sitten vanhemmat saa tietoa taas tästä et mitähän täällä päivähoitossa.”

Osa haastateltavista mainitsi ettei pidä lapsen henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa välttämättä hyödylliseksi perhepäivähoitossa. Asiaa perusteltiin muun muassa sillä, että perhepäivähoitossa lapsia on vähän ja lasten vanhempia nähdään niin paljon koko ajan ja heidän kanssa keskustellaan päivittäin. Näin ollen välit heihin koettiin olevan tiiviimmät kuin esimerkiksi päivähoitossa, joka tapahtuu päiväkodin puitteissa. Osa kuitenkin toivoi lasten vanhempien olevan kiinnostuneempia lasten päivän sisällöstä perhepäivähoitossa, mutta kertoivat ymmärtävänsä kyllä vanhempien kiireen lasten tuonti- ja hakutilanteessa.

H4: ”Mä koen että perhepäivähoitossa ei. Me ollaan niin tiiviisti tässä joka päivä aamulla ja iltapäivällä. Meidän kuulumiset tämä tota vaihto tapahtuu niin joka päivä et me tiedetään niinku missä me mennään niin sillä lailla en niin hirveen tärkeeks koe et ehkä koen enemmän tuolla päiväkodissa. — Niin se mun mielest toimii niin hyvin täs pienessä perhepäivähoitossa niin hyvin suullisesti.”

Haastateltavat mainitsivat sellaisen asian, että lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman keskustelussa vanhempien kanssa sovittujen tavoitteiden ja asioiden toteuttaminen on joskus hankalaa perhepäivähoitossa. Niiden toteuttaminen vaatii etukäteissuunnittelua, koska päivään kuuluu paljon muutakin lasten hoitamisen li-

säksi, kuten ruuanlaittoa ja siivousta. Vanhemmat kuitenkin onneksi ovat tietoisia siitä, että hoidossa on muitakin lapsia, joten kaikkia heidän toiveitaan ei välttämättä pystytä toteuttamaan.

H3: “ — Sanotaanko näin et me siinä arkipäivässä näin paljon asioita otetaan ja tehään sen vasun mukaisesti, mut sit on tietysti niitä yksittäisiä asioita mitä on, et jos lapsella on joku juttu mikä pitää niinku yrittää saada ja opettaa ni sit se täytyy niinku miettiä et miten siihen päivään sen rakennat.”

Osa haastateltavista koki, ettei lapsen henkilökohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmissa itselle ole välttämättä hyötyä, paitsi tilanteissa joissa jokin huoli lapsesta herää. Silloin voi saada lapsen asioita nopeammin eteenpäin, kun asiat on jo etukäteen kirjattu ylös.

6.2.3 Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeen toimivuus

Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeen toimivuus jakoi haastateltavien mielipiteitä. Osa haastateltavista piti nykyisestä ja osa toivoisi siihen vähän lisäyksiä. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeen käytön oppiminen vaatii aikaa. Haastateltavat olivat tyytyväisiä kuitenkin varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeen asiasisältöön, ja sen lapsen kokonaisvaltaisen kehityksen huomioon ottamiseen.

H1: “ — Et nythän meillä muutettiin just, niin onko meillä ollut vuoden nyt se uus käytössä niin se tuntuu jotenkin vähän järkevämmältä. Helpottaa et se on vähän niin kuin laitettu silleen tämmösellä arkisemmalle tasolle. — Mut siinä aika hyvin minusta kaikki kasvatusalueet huomioidaan lapsen päivässä.”

H5: “Tässä käydään kaikkia näitä osa-alueita läpi ja tätä arkea läpi ja tuomista, hakemista, ruokailua, lepoa, ulkoilu ja sitten on tää tunne-elämä, sosiaaliset taidot, vuorovaikutus ja leikki. Mitä nyt vanhemmilla tulee mieleen, tärkeitä asioita.”

Osa haastateltavista kuitenkin toivoi lomakkeen olevan kieliasultaan arkisempi ja myös ideoita mahdollisista väliotsikoista sekä mahdollisista selventävistä apukysymyksistä annettiin. Apukysymykset avasivat perhepäivähoitajille sekä vanhemmille selkeämmin, mitä missäkin kohdassa käsitellään. Varhaiskasvatussuunnitelma-lomake olisi silloin helpompi täyttää ja termien selventäminen vanhemmille ei veisi aikaa lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelussa.

H2: “Minun mielestä se voisi olla parempi. Mutta meillähän silloin kun tätä otettiin käyttöön niin meillehän sitten niinku.. hoitajille annettiin tämmönen. — Tässä on ohjeet, sä varmaan tiedätkin nää ohjeet mitkä saadaan mutta me saatiin sitten vielä sellaset, sellaset kun se oli meillekin vähän vaikeeta. Mut me saatiin ihan niinku meidän silloiselta ohjaajalt vähän yksityiskohtaisempia ohjeita siitä että mitä siinä pitäis olla. Eli ihan lisäohjeistuksia siis tämmöistä ihan ruohonjuuritason opastusta.”

H4: “Joo koin et se pitäis olla selkokielellä niinku et vanhemmatkin ymmärtäis ja että me ketkä aloitellaan tätä vasun tekoa et se ei tuntuis niin kauheen hankalalta et mitä siinä tarkoitetaan.”

Osa haastateltavista myös toivoi pystyvänsä vaikuttamaan enemmän lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelma keskustelun lomakkeen sisältöön. He toivoivat, että heiltä kysyttäisiin mielipiteitä ja toiveita lomakkeen sisällöstä.

H3: “Mä luulen — vähän niinku joka työpaikassa, ni must ois kiva niinkun, ennenkuin niitä lomakkeita tehdään valmiiksi ni keskusteltais niiden ihmisten kanssa, ei aina vaan päiväkodin kanssa, vaan myös nimenomaan myös meidän kanssa, et onks siel semmosia asioita mitä pitää ottaa huomioon, koska meidän toiminta on kumminkin vähän, vaikka se päivärytmi on periaatteessa sama kun päiväkodissa tai ryhmiksessä, mutta silti on asioita et ku me joudutaan yksin tekemään ni vähän semmosii niinku et kysellään et “no onks tää nyt ok, vai voisko tähän niinku tehdä ennenku lyödään esimerkiksi seuraavaa lappua taas valmiiks” — Et must ois kiva niinku et kysyttäis.”

6.3 Tuki ja ohjaus

Kolmantena teemana meillä oli haastatteluissa perhepäivähoitajien saama tuki ja ohjaus lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman tekemiseen ja toteuttamiseen. Haastateltavien mielipide saamastaan lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamiseen saamastaan koulutuksen riittävydestä vaihteli. Osa koki saaneensa hyvän ja riittävän perehdytyksen ja koulutuksen niiden tekemiseen ja toteuttamiseen, osa taas koki, että kaipasi kyllä lisää perehdytystä. Huomasimme kyllä sen, että ne perhepäivähoitajat, joilla oli pitkä työkokemus, kokivat niin, että olivat saaneet ihan riittävästi perehdytystä. Osa jopa koki niin, että sitä oli ollut jo liikaakin. Ja ne perhepäivähoitajat, joilla oli vähän perhepäivähoitajan työkokemusta tai olivat vasta juuri aloittaneet perhepäivähoitajan työtä, he toivoisivat saavansa enemmän koulutusta lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien tekemiseen. Osa kuitenkin kertoi sen, että omien lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien kautta varhaiskasvatussuunnitelmat olivat heille jotenkin ennakkoon tuttuja, mikä myös auttaa lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien teon aloittamista itsellä.

H1: “Joo vasu-koulutustahan meillähän on ollut. Et aina kun tulee näitä.. alkuunhan oli kasvatustavoitteet ja toimintasuunnitelma ja nää koulutettiin niitä ja käytiin läpi. Aina kun tulee muutoksia niin kyllä niitä käydään läpi. Että nythän vasuahan työstetään niinkuin tavallaan aina. Et se ei pysy paikallaan. Et meillähän just kun me saatiin vuos sitten valmiiksi viimeinen vasu niin heti alettiin työstämään uutta. Tavallaan niin kuin koko ajan tehdään sitä joka tuntuu tavallaan pitkään olleelta aika turhauttavalta kun samoja asioita pyöritellään. Ja koko ajana tuota meillähän on kaksi kertaa vuodessa kehittämispäivä missä suunnitellaan vasua ja kokouksissa suunnitellaan vasua ja saadaan paperia ja kirjoja luettavaksi. Että tuota kyllä minusta on ihan hirmu hyvin perehdytetty. “

H2: “No henkilökohtaisesti mä en kaipaa lisää mutta tuota noin niin hiekkalaa-tikkokeskustelujen, puistokeskustelujen perusteella ei se pahitteeksi olis. Että sitä ainakin niin kuin aika ajoin sitten katottais että missä mennään. Mutta kun kaikkea muutakin yritetään kehittää niin eihän se varmaan ykkösasia kun se tavallaan kuitenkin toimii.. jollain tavalla.”

H4: “Ei vasusta ollut. Ei tullut niinku mun mielestä työn puolelta perehdytystä siihen. Annettiin vaan laput et nää on sit ne mitä tehdään. Mä sitten soittelin ite kollegoille.”

Moni haastateltavista koki saaneensa varsinkin muilta työkavereilta paljon apua lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien tekemiseen. Yhdessä kollegoiden kanssa pystyi avoimesti keskustelemaan lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien tekemisestä ja he edelleen saavat vinkkejä niiden tekoon toinen toisiltaan. Muilta kollegoilta saatu tuki koettiin perhepäivähoitajien keskuudessa ensiarvoisen tärkeäksi, sillä työtä tehdään päivittäin ensisijaisesti yksin.

H3: “ — Ehkä me nyt aika paljon kumminkin nyt sitten omassa työporukassa käydään ja mietitään erilaisia keinoja, kun se on paljon helpompaa kun me nähään niinku toisemme -- ku jokainen tekee asiat eri tavalla. Saman asian eri tavalla. Vähän niinku vinkkejä muilta. Ja se on niinku taas se tosi kiva asia tässä työssä - et ei tartte tehdä yksin, voi pyytää niinku apuja ja neuvoja sekä työkavereilta että ohjaajalta.”

Osa haastateltavista koki niin, että oli saanut perhepäivähoidon ohjaajalta hyvin tukea lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien tekemiseen ja koki saavansa apua ohjaajalta aina kun sellaista tarvitsee. Osa kyllä toivoi saavansa tukea ja ohjausta lisää. He kyllä kertoivat ymmärtävänsä, ettei se ole välttämättä mahdollista, sillä tietävät että perhepäivähoidon ohjaajalla on valtavasti töitä jo ennestään. Moni piti erityisen tärkeänä sitä, että ennen kuin lasten henkilökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia alkaa itse tekemään, käydään ohjaajan kanssa läpi lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien tarkoitus — mitä niissä haetaan ja mikä on tärkeää. Perhepäivähoidon ohjaajan mukana olo ensimmäisessä lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelma- keskustelussa olisi hyödyllistä.

H3: “Kyl ainakin jos miettii, et jos alottaa tätä työtä niin ihan ehdottomasti et se ois kyl hyvä käydä läpi. Mä muistan, että siis varmaan mä en oo ensimmäistä tehny yksin, et ohjaaja niinku on mukana, ihan ehdottomasti. Ja se, että ennen ku sä rupeet tekee lapsen vasuja vanhempien kanssa niin se ois kyl oikeesti hyvä käydä ohjaajan kanssa läpi, et mitä täs niinku haetaan. Nimenomaan jos sä et oo ollu täl alalla ollenkaan niin ihan siis semmosen ehdottomasti pitää.”

7 Johtopäätökset

Opinnäytetyömme tavoitteena oli selvittää perhepäivähoitajien kokemuksia lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman teosta. Aineistonkeruumenetelmänä käytimme teemahaastattelua, haastatteleamalla eräällä Helsingin perhepäivähoidon alueella perhepäivähoitajia. Tässä kappaleessa teemme saamistamme tuloksista johtopäätöksiä peilaten opinnäytetyössämme käyttämäämme teoreettiseen pohjaan.

Suurin löydös, joka tuli perhepäivähoitajien kautta tietoomme oli se, että he toivoisivat enemmän tukea lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman ymmärtämiseen ja mahdollisesti esimerkiksi yhden kokonaisen lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelun pitämisen harjoittelun kerran yhdessä alueen perhepäivähoidon ohjaajan kanssa. Syvempi ymmärrys lapsen henkilökohtaista varhaiskasvatussuunnitelmaa kohtaan hoitajien puolelta helpottaisi heidän omaa työtään ja mahdollisesti auttaisi heitä myös motivoimaan vanhempia paremmin mukaan varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin. Perhepäivähoitajat kokivat haastavaksi myös sen, että kaupungin omaa varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään niin usein. Hoitajat kokivat, että kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmia tehtäessä heidän mielipiteitään ei juurikaan kuunneltu ja loppujen lopuksi kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaan tehdyt muutokset olivat hyvinkin pieniä. Hoitajat kokivat jatkuvan muutoksen ajoittain hyvin uuvuttavaksi, etenkin jos heidän kokemuksiansa mukaan kaupungin uusi varhaiskasvatussuunnitelma ei juurikaan eronnut edellisestä. Hoitajat toivoivat, että heidän näkökulmiin otettaisiin enemmän huomioon kun varhaiskasvatussuunnitelmia päivitetään, sillä he ovat niitä, jotka “kentällä” työskentelevät ja toteuttavat kaupungin varhaiskasvatussuunnitelmaa arjessa.

Perhepäivähoitajien mielestä lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatiminen vaatii opettelua, koulutusta ja aikaa. Lapsen henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien tekemistä ei opi heti, vaan kun niitä tekee, niin koko ajan niiden

tekemisessä kehittyä ja oppii. He pitävät säännöllisiä koulutustilaisuuksia tarpeellisena ja erityisesti perhepäivähoidon ohjaajalta ja muilta perhepäivähoitaja-kollegoilta saatu tuki koettiin erityisen tärkeänä erityisesti ongelmatilanteissa. Vertaistuesta saa voimaa jokapäiväiseen työssä jaksamiseen, sillä perhepäivähoitajat tekevät muuten työtään pääsääntöisesti yksin ja ovat itse yksin vastuussa hoidettavista lapsistaan ja työpäivänsä sisällöstä (Reunamo 2007:151). Perhepäivähoidon ohjaajalla on vastuu siitä, että perhepäivähoito hänen alueellaan on varhaiskasvatussuunnitelman mukaista. Perhepäivähoitaja itse huolehtii kuitenkin lastensa opetuksesta, hoitamisesta ja kasvatuksesta (Helsingin kaupunki 2003:8.) Näin ollen perhepäivähoitajalla itsellään on työssä toteuttamisen laadusta aika suuri vastuu.

Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelun lomakkeeseen perhepäivähoitajat olivat melko tyytyväisiä ja varsinkin siihen, kuinka se ottaa lapsen kasvun ja kehityksen kokonaisvaltaisesti huomioon. Heiltä tuli kuitenkin toive siitä, että varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeen väliotsikoiden (esimerkiksi tunne-elämän kehitys, kielellinen kehitys ja vanhempien osallistuminen) alla voisi olla otsikkoja selventäviä apukysymyksiä. Varsinkin lasten vanhemmilla on usein vaikeuksia ymmärtää, mitä missäkin kohdassa oikein haetaan. Myös Parrila ja Alila tutkimuksessaan vuonna 2011 perhepäivähoidon lapsien henkilökohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmista, toivat esiin ajatuksen lomakkeen kieliasun tarkistamista ymmärrettävämmäksi ja vanhempia paremmin houkuttelevammaksi (Parrila ym. 2011). Monilla perhepäivähoitajilla on nimittäin tapana antaa ennen keskustelua vanhemmille lomake luettavaksi ja mahdollisia ajatuksia ja toiveita he voisivat laittaa silloin etukäteen jo ylös. Monilta vanhemmilta takaisin tulee kuitenkin usein tyhjä paperi, sillä vanhemmat eivät ole ymmärtäneet termejä. Apukysymykset myös nopeuttaisivat ja helpottaisivat keskustelun kulkua, kun perhepäivähoitajien ei tarvitsisi alkuun selittää joka kohta lasten vanhemmille. Mitä enemmän tietoa lapsestaan tai lapsen omia ajatuksia vanhemmat kertovat lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman keskustelussa, sitä paremmin lapsen varhaiskasvatus voidaan suunnitella lapselle yksilöllisesti. Varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelun onnistunut eteneminen on näin ollen lapselle suuri etu (Helsingin kaupunki 2003:13.)

Suurimmat haasteet lasten henkilökohtaisiin varhaiskasvatussuunnitelmien tekoon perhepäivähoitajien mukaan liittyivät lasten vanhempiin. Perhepäivähoitajat kokivat niin, että vanhemmat voisivat olla aktiivisempia kertomaan ajatuksistaan ja toiveistaan lapsen kasvatuksen suhteen. He kokivat, että lapsen henkilökohtainen varhaiskasva-

tussuunnitelma-keskustelu on usein liian työntekijä-johtoinen ja toivoisivat tässä asiassa tapahtuvan muutosta. Vanhemmat voisivat olla paljon kiinnostuneempia lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman tekoon. Lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelma-keskustelun kautta vanhemmat voisivat vaikuttaa lapsensa päivähoidon (Lapsen vasu-esitys 2013).

Vanhemmat eivät ehkä ymmärrä täysin lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman merkitystä. Vanhemmat odottavat usein perhepäivähoidolta vain sitä, että heidän lapsensa on turvallisessa hoidossa työpäivänsä ajan. Ja tietenkin lapsen saamat lukuisat virikkeet ovat myös lisäetua. Vanhemmat luottavat liiaksi siihen, että työntekijät ovat ammattilaisia ja asiantuntijoita ja he kyllä tietävät, miten tehdään ja mikä kannattaa varhaiskasvatuksessa. Tämän takia perhepäivähoitajat eivät koe kasvatuskumppanuuden välttämättä toteutuvan aina lapsen henkilökohtaisessa varhaiskasvatussuunnitelmassa. Kasvatuskumppanuudella tarkoitetaan toimivaa yhteyttä työntekijän, lapsen ja vanhempien välillä. Sillä tarkoitetaan myös työntekijän ammatillisen asiantuntemuksen ja perheen lapsesta tuoman asiantuntemuksen yhteen kietoutumista ja kohtaamista. Kasvatuskumppanuuden kautta vanhempi pääsee osalliseksi lapsen päivähoidon sisältöön (Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma 2011: 16.)

Toisaalta monen haastattelemamme perhepäivähoitajan mielestä perhepäivähoidossa lasten vanhemmat tulevat usein tutummaksi kuin päivähoidossa, sillä lapsia on vähemmän ja vanhempien kanssa ehtii usein enemmän juttelemaan lapsen tuonti- ja hakutilanteissa. Jotkut perhepäivähoitajat kritisoivatkin vähän lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman tarpeellisuutta perhepäivähoidossa, sillä suullinen kuulumisten vaihto päivittäin on usein niin luonnollista ja kiireetöntä. Vanhemmat opitaan tuntemaan hoitajien kokemusten mukaan paljon paremmin näin. Tämä säännöllinen kuulumisten vaihto vanhempien kanssa on tärkeää, sillä lapsen varhaiskasvatuksen suunnittelu ei kuulu olla vain yhdessä hetkessä joskus käyty keskustelu, vaan sen on tarkoitus koko ajan elää samalla kun lapsi kasvaa ja kehittyy (Helsingin kaupunki 2013:13).

Varhaiskasvatusalan koulutus tuo perhepäivähoitajille valmiuksia lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien tekoon. Mitä enemmän koulutusta ja työkokemusta perhepäivähoitajilla on, sitä selvempää lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien teko perhepäivähoitajille on. Kaikilla haastatteleuiltamme perhepäivähoitajilta löytyi perhepäivähoitajan koulutus, osalla tuore sellainen ja toisilla koulutuksesta jo

jonkin aikaa. Yksi suuri vaikuttava tekijä varhaiskasvatussuunnitelman kokemiseen helppona tai vaikeana oli se, että oliko hoitajilla itsellään lapsia, jonka kautta lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma oli heille tuttu myös asiakkaan näkökulmasta. Opetushallitus julkaisi uudistetut perhepäivähoitajan ammattitutkinnon perusteet 1.9.2013 (Opetushallitus 2013:3). Nämä uudistukset varmasti edesauttavat perhepäivähoitajien parempaa ammatillisuutta, mikä heijastuu automaattisesti lasten laadukkaampaan varhaiskasvatukseen perhepäivähoidossa.

8 Pohdinta

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli selvittää perhepäivähoitajien omia kokemuksia lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman tekemisestä ja toteuttamisesta. Mielestämme aihe-valinta oli onnistunut, sillä perhepäivähoidosta on aikaisempaa tutkimustietoa verrattain vähän siihen nähden, kuinka suosittu päivähoitomuoto perhepäivähoito on varsinkin pienillä lapsilla sekä muihin hoitomuotoihin nähden. Oli myös mielenkiintoista lähteä tutkimaan aihetta, joka ei meille tutkimuksen tekijöille ollut aikaisemmin kovin tuttu. Aikaisemman teorian tiedon niukkuus kyllä myös loi haastetta prosessille ja ajoittain teoriapohjan luomiseen opinnäytetyötämme varten meinasi iskeä epätoivo. Aktiivisella etsimisellä ja useilla yhteydenotoilla saimme onneksi koottua mielestämme kattavankin teoreettisen viitekehyksen.

Kävimme esittelemässä opinnäytetyömme alustavan aiheen Helsingin varhaiskasvatustuvastolla eri alueiden perhepäivähoidon johtaville ohjaajille. Aluksi tuntui haastavalta saada itsellemme ohjaajaa, joka olisi valmis auttamaan meitä saamaan tarpeelliset tiedot sekä haastateltavat. Onneksemme yksi johtavista perhepäivähoidon ohjaajista suhtautui positiivisesti opinnäytetyöhömme ja ryhtyi työelämän kontaktiksemme. Työelämän kontaktimme avulla saimme viiden haastateltavan perhepäivähoitajan yhteystiedot. Työelämän kontaktimme oli myös ystävällisesti informoinut jokaista perhepäivähoitajaa, että tulemme ottamaan heihin yhteyttä haastattelun tiimoilta. Tämä helpotti meidän työtämme haastatteluita sopiessamme, sillä haastateltavat olivat jo tietoisia opinnäytetyöstämme ja siitä mitä se koski. Uskomme, että haasteita perhepäivähoidon ohjaajan löytymiseen aiheutti se, että perhepäivähoidon ohjaajat ovat usein ennestään jo kädet täynnä töiden suhteen. Olimme aina tarvittaessa yhteydessä työelämän yhteishenkilöömme. Opinnäytetyön tutkimuskysymyksiä hahmoteltaessa kysyimme häneltä mielipidettä teemoihimme, sekä tutkimuskysymykseemme. Yhdessä hänen kans-

saan muokkasimme niitä tarpeen mukaan paremmin työelämän tarvetta vastaamaan. Tavoitteena oli kuitenkin tehdä tutkimus, josta olisi oikeasti hyötyä ja kysyntää.

Kaupunkien ja lasten henkilökohtaisista varhaiskasvatussuunnitelmista löytyi todella paljon teoksia ja tietoa, mutta kuten jo aikaisemmin mainittua, löysimme vain yhden väitöskirjan koskien perhepäivähoitoa. Otimme myös yhteyttä kyseisen väitöskirjan tekijään ja saimme häneltä vielä onneksi lisämateriaalia, koskien perhepäivähoitoa. Opinnäytetyöprosessimme aikana saimme tutustua hyvin perhepäivähoitoon ja oivalsimme kuinka arvokas ja hieno päivähoitovaihtoehto se on meidän yhteiskunnassamme.

Huolehdimme opinnäytetyömme eettisyydestä ja hyvästä tieteellisestä käytännöstä koko opinnäytetyöprosessin ajan. Kun puhutaan hyvästä tieteellisestä käytännöstä, sillä tarkoitetaan että tutkimuksen tekijät noudattavat eettisesti kestäviä tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmiä tutkimuksessaan (Vilkkä 2015:41). Kunnioitimme haastattelemiemme perhepäivähoitajien yksityisyyttä ja oikeuksia. Huolehdimme koko ajan siitä, että heidän anonymiytensä säilyy. Ennen haastatteluja kysyimme jokaiselta saammeko nauhoittaa keskustelun, mutta kerroimme että pidämme huolen heidän yksityisyydestään eikä heidän henkilöllisyytensä tule paljastumaan. Poistimme kaikki nauhoittamamme haastattelut heti kun olimme aineistomme litteroineet. Litteroinnin teimme myös huolella, jotta haastateltavien ajatukset pysyivät juuri sellaisenaan kuin he olivat ne sanoneet eivätkä ne muuttuneet matkan varrella. Pidimme koko ajan huolen siitä, että julkaisemamme tulokset ovat luotettavia. Hyvän tieteellisen käytännön periaatteiden mukaisesti, tutkijat näyttävät tekemällään tutkimuksella tutkimus- ja tiedonhankintamenetelmien sekä tutkimustulosten asianmukaista hallintaa (Vilkkä 2015:42). Opinnäytetyömme tulosten luotettavuutta puoltaa myös se, että meitä on ollut kaksi jotka tekevät tutkimusta. Uskomme myös, että saimme perhepäivähoitajilta avoimia ja rehellisiä vastauksia, sillä he olivat innostuneita saadessaan kertoa haastatteluissa omia näkemyksiään ja mielipiteitään anonymisti. Ja heidän mielipiteensä mahdollisesti tulevat auttamaan heidän tekemänsä työn kehittymistä.

Mielestämme haastattelu tutkimusmenetelmänä sopi opinnäytetyöhömmme, sillä saimme perhepäivähoitajilta avoimia ja rehellisiä vastauksia. Opinnäytetyömme tuloksia voidaan myös pitää aika yleistettävänä, sillä saimme haastateltaviksi niin kokeneita kuin uusiakin perhepäivähoitajia. Huomasimme kyllä, että joitakin haastattelukysymyksiä olisi voinut muuttaa tai jättää pois, sillä saimme melko samoja, päällekkäisiä vastauksia joihinkin kysymyksiin. Haastatteluiden alussa osa hoitajista oli hieman varautuneita,

vaikka olimme tehneet selväksi, että heidän vastauksiaan ei tunnisteta tai heidän henkilöisyytensä ei tule missään vaiheessa opinnäytetyö-prosessin aikana paljastumaan. Alkukankeus lähti onneksi monilta aika nopeasti, kun saimme luotua haastateltaviin jonkinasteisen dialogisen suhteen.

Uskomme, että yhteistyökumppanimme Helsingin varhaiskasvatusvirasto saa kaipaa maansa tietoa perhepäivähoitajien mielipiteistä opinnäytetyömme tulosten kautta. Ja opinnäytetyömme tulokset voivat mahdollisesti parantaa varhaiskasvatusviraston ja perhepäivähoitajien välistä kommunikaatiota. Perhepäivähoitajat voivat kokea tulleeensa kuulluksi ja varhaiskasvatusvirasto voi mahdollisesti kehittää lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman tekoon liittyviä käytäntöjä. Mielestämme opinnäytetyömme aihetta voisi vielä hyvin tutkia lisää ja laajemmin. Vaihtoehtoina voisi olla esimerkiksi tutkia tehtyjä lasten henkilökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia ja selvittää onko niissä eroja riippuen tekijästä ja mistä nämä mahdolliset erot johtuvat. Toinen vaihtoehto voisi olla myös esimerkiksi tehdä meidän vastaava tutkimus eri Helsingin perhepäivähoidon alueille ja selvittää tuoko alue eroja perhepäivähoitajien mielipiteisiin lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisesta.

Opinnäytetyöprosessimme oli melko haastava, melkein vuoden kestänyt prosessi. Oli kuitenkin hienoa huomata, kuinka paljon saimme aikaan ja opimme uutta, koskien perhepäivähoitoa sekä varhaiskasvatussuunnitelmia, niin kaupungin kuin lasten henkilökohtaisia varhaiskasvatussuunnitelmia. Opinnäytetyömme nimi pysyi suhteellisen samana koko prosessin ajan, loppua kohden kuitenkin täsmensimme sitä tarkemmin vastaamaan tuloksiamme, jotta jokaisen lukijan olisi helpompi heti ymmärtää mistä opinnäytetyössämme on kyse. Tarkoituksena oli kuitenkin, että opinnäytetyömme lukijalla ei tarvitse olla ammatillista osaamista koskien varhaiskasvatusta, vaan että kuka tahansa ymmärtäisi kaiken opinnäytetyössämme kirjoitetun tekstin ja termin.

Työnjako onnistui suhteellisen hyvin ja olimme hyvin aikatauluttaneet opinnäytetyömme tekoa koko ajan ja pidimme aikatauluista kiinni. Haasteita prosessille toivat meidän molempien yksityiselämän tuomat haasteet, mutta olemme tyytyväisiä siihen, että saimme niistä huolimatta opinnäytetyömme tehtyä ja koemme sen olleen hyödyllinen kaikille osapuolille — lukijoille, Helsingin varhaiskasvatusvirastolle kuin meille tekijöillekin.

Lähteet

Asetus lasten päivähoidosta 16.3.1973/239. Verkkodokumentti. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730239>>. Luettu 2.6.2015.

Helsingin kaupunki. Varhaiskasvatusvirasto. Vasu-ohje 2013.

Jokinen, Arja — Kuronen, Marjo n.d. Tapaustutkimus. Verkkodokumentti <https://moodle.metropolia.fi/pluginfile.php/361367/mod_resource/content/1/Tapaustutkimus.pdf> Luettu 28.4.2015.

Karila, Kirsti - Alasuutari, Maarit - Hännikäinen, Maritta - Nummenmaa, Anna Raija – Rasku-Puttonen, Helena. 2006. Kasvatusvuorovaikutus. Vastapaino. Tampere.

Karila, Kirsti — Kinon, Jarmo — Virtanen, Jorma 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. PS-kustannus. WS Bookwell Oy: Juva.

Kaskela, Marja - Kekkonen, Marjatta 2011. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Stakes. Jyväskylä.

Kivioja, Ulla — Koskenrouta, Pirjo — Valpola, Marja-Liisa 1991. Perhepäivähoidon perusteet ja käytäntö. Kirjayhtymä. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Lapsen vasu-esite 2013. Helsingin kaupunki.

Ojanen, Miia 2015. Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät. Laadullisen tutkimuksen lähtökohtia. Dia-sarja.

Ojanen, Miia 2015. Kvalitatiiviset tutkimusmenetelmät. Tutkimusetiikka. Dia-sarja.

Opetushallitus 2013. Näyttötutkinnon perusteet. Perhepäivähoitajan ammattitutkinto. Määräys 15/0112013. Määräykset ja ohjeet 2013:24. Verkkodokumentti. <http://www.oph.fi/download/152266_Perhepaivahoitajan_ammattitutkinto_15_011_2013.pdf>. Kopijyvä Oy:Espoo. Luettu 18.10.2015.

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2014. Varhaiskasvatuksen historia, nykytila ja kehittämisen suuntalinjat. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2014:12.

Parrila, Sanna 2006. Johdanto - ajankohtaista perhepäivähoidossa. Teoksessa Parrila, Sanna (toim.): Perhepäivähoidon kehittämishaasteita. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:7. Merikosken kuntoutus- ja tutkimuskeskus. Yliopistopaino: Helsinki.13-16.

Parrila, Sanna (toim.): Perhepäivähoidon kehittämishaasteita. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2006:7. Merikosken kuntoutus- ja tutkimuskeskus. Yliopistopaino: Helsinki. 100-105.

Parrila, Sanna 2002. Perhepäivähoito osana suomalaista päivähoitojärjestelmää. Näkökulmia perhepäivähoidon laatuun ja sen kehittämiseen. Kasvatustieteiden tiedekunta. Oulun yliopisto. Merikosken kuntoutus- ja tutkimuskeskus, Oulu. Väitöskirja.

Parrila, Sanna – Alila, Kirsi 2011. Tutkimuskatsaus: Mitä lapsen vasuihin kirjautuu perhepäivähoidossa? Ediva Oy. Dia-sarja. Luettu 19.2.2016.

Perhepäivähoito 2015. Helsingin kaupunki. Verkkodokumentti. <<http://www.hel.fi/www/Helsinki/fi/paivahoito-ja-koulutus/paivahoito/perhepaivahoito/>> Luettu 5.5.2015

Saaranen - Kauppinen, Anita — Puusniekka, Anna 2009. Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja 2009.

Saaranen-Kauppinen & Puusniekka. n.d. KvaliMOTV. Luettu 15.1.2016

Varhaiskasvatuslaki 19.1.1973/36. Verkkodokumentti. <<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1973/19730036>> Luettu 12.7.2015.

Säkkinen, Salla — Kuoppala, Tuula 2013. Lasten päivähoito 2013. Tilastoraportti. Terveysten ja hyvinvoinnin laitos. Verkkodokumentti. <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/125389/Tr33_14.pdf?sequence=5>. Luettu 8.7.2015.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2005: 7-11, 32-33. Stakes. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Oppaita 56. Gummerus kirjapaino Oy: Saarijärvi.

Vilén, Marika — Vihunen, Riitta — Vartiainen, Jari — Sivén, Tuula — Neuvonen, Sohvi — Kurvinen, Auli 2011. Lapsuus erityinen elämänvaihe. 1.-4.painos. WSOYpro Oy: Helsinki.

Vilka, Hanna 2005. Tutki ja kehitä. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Otavan Kirjapaino Oy: Keuruu.

Vilka Hanna 2015. Tutki ja kehitä. PS-kustannus. 4. painos. Bookwell Oy: Juva. 163-170.

Vähänen, Leena 2006. Perhepäivähoitajien työssä jaksamisen kysymyksiä. Teoksessa Varhaiskasvatusvirasto. Helsingin kaupunki. 2011. Helsingin varhaiskasvatussuunnitelma

Haastattelukysymykset

Perustiedot ja koulutus

Mikä on perhepäivähoitomuotosi?

Mikä olet koulutukseltasi tai onko sinulla sellaista?

Kuinka kauan olet toiminut perhepäivähoitajana?

Oletko saanut lisäkoulutusta/perehdytystä perhepäivähoitajan tehtävään? Jos olet, millaista?

Lapsen henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma

Mitkä asiat koet haasteellisiksi lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laatimisessa ja toteuttamisessa?

Koetko, että keskustelut/suunnitelmat toteutuvat ajallaan ja että niistä on hyötyä joka-päiväisen toimintanne toteuttamisessa ja suunnittelemisessa?

Mitä mieltä olet lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelma-lomakkeen toimivuudesta? Onko siinä mielestäsi korjattavaa?

Tuki ja ohjaus

Millaisen koulutuksen/perehdytyksen olet saanut lasten henkilökohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamiseen?

Onko saamasi perehdytys/koulutus riittävä lapsen henkilökohtaisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen?

Millaista tukea kaipaisit lisää?

